

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра права та публічного адміністрування

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
З ДИСЦИПЛІНИ «ПОРІВНЯЛЬНЕ КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО»
(для студентів ОПІ «Міжнародне право»
спеціальності 293 «Міжнародне право», ОС «Бакалавр»)

Затверджено на засіданні Вченої ради
економіко-правового факультету протокол
№ 12 від «22» червня 2021р.

Маріуполь
2021 рік

Методичні рекомендації щодо організації самостійної роботи та вивчення дисципліни «Порівняльне конституційне право» для студентів ОПШ «Міжнародне право» спеціальності 293 «Міжнародне право», ОС «Бакалавр» – Маріуполь: МДУ, 2021. – 90 с.

Затверджено на засіданні кафедри права та публічного адміністрування протокол №14 від «18» травня 2021р

Розробник: **Ю.В. Камардіна**, к.ю.н., доцент кафедри права та публічного адміністрування Маріупольського державного університету

Рецензенти: **О.С. Передерій**, к.ю.н., доцент, доцент кафедри державно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

Є.В. Годованик, д.ю.н., доцент, доцент кафедри права та публічного адміністрування Маріупольського державного університету

Г.Є. Тихомирова, к.ю.н., доцент, доцент кафедри права та публічного адміністрування Маріупольського державного університету

Методичні рекомендації щодо організації самостійної роботи та вивчення дисципліни «Порівняльне конституційне право» для студентів спеціальності 293 «Міжнародне право» складено на підставі відповідних нормативних вимог Міністерства освіти і науки України, методичних рекомендацій Маріупольського державного університету.

© Камардіна Ю.В., 2021

© Маріуполь, МДУ

ЗМІСТ

	стор.
Опис навчальної дисципліни.....	4
Передмова.....	5
Структура навчальної дисципліни.....	8
Програма навчальної дисципліни.....	10
План семінарських занять	21
Теми курсових робіт.....	57
Варіанти модульних контрольних робіт.....	59
Тестові завдання для самоконтролю.....	62
Теми реферативних робіт з курсу.....	75
Контрольні питання до курсу.....	78
Розподіл балів, присвоюваних студентам (слухачам).....	80
Список літератури.....	82

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна / заочна форма навчання	
Кількість кредитів – 15	Галузь знань Міжнародне право	Нормативна (професійна підготовка)	
Модулів – 4	ОПІ Міжнародне право Спеціальність 293 Міжнародне право	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		1-й	1-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання: науково-дослідна робота		Семестр	
Загальна кількість годин – 450		1-й / 2-й	1-й / 2-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: 4 аудиторних – 66/44; 38/52 самостійної роботи студента – 129/719; 157/203	Освітній рівень Бакалавр	36 год. / 44 год.	20 год. / 28 год.
		Практичні, семінарські	
		30 год. / 40 год.	18 год. / 24 год.
		Самостійна робота	
		128 год. / 170 год.	156 год. / 202 год.
		Індивідуальні завдання	
		1 год. / 1 год.	1 год. / 1 год.
		Вид контролю:	
1-й семестр - залік 2-й семестр - екзамен			

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання: 66 (30%) / 129 (70%), 84 (33%) / 171 (67%)

для заочної форми навчання: 38 (20%) / 157 (80%), 52 (25%) / 203(75%)

ПЕРЕДМОВА

Дисципліна «Порівняльне конституційне право» грає важливу роль у підготовці бакалаврів спеціальності 293 «Міжнародне право», так як дозволяє ознайомитися з досвідом, накопиченим світовою цивілізацією в галузі конституційного будівництва, забезпечення основних прав і свобод особистості і дає уявлення про конституційний лад сучасних держав, його основні елементи, про роль конституційного законодавства як основи стабільності в суспільстві, фундаменту для побудови правової, демократичної, соціальної держави.

Порівняльне конституційне право є юридичною дисципліною, в якій розглядається зміст конституційно-правових норм України і зарубіжних держав на основі чинного законодавства, правозастосовчої практики та конституційної доктрини України і зарубіжних держав і яка призначена для формування сучасного світогляду бакалаврів спеціальності 293 «Міжнародне право». Отримані теоретичні та практичні знання дозволять здобувачу вищої освіти орієнтуватися в чинному законодавстві, зіставляти вітчизняне і зарубіжне конституційне регулювання, робити висновки про ступінь ефективності існуючого регулювання, самостійно знаходити і опановувати нову правову інформацію, аналізувати і застосовувати норми права.

Дисципліна «Порівняльне конституційне право» сприяє засвоєнню студентами теоретичних основ конституційного права зарубіжних країн і формуванню навичок самостійної орієнтації в законодавстві інших країн, навчає комплексному порівняльно-правовому аналізу нормативно-правових актів, вмінню визначати основні тенденції розвитку конституційного ладу і державного устрою.

Метою освоєння дисципліни «Порівняльне конституційне право» є вироблення систематизованих знань про конституційний лад сучасних держав і їх правових систем, ґрунтуючись на сучасній концепції демократичної правової державності ХХІ ст.

Завдання: 1) ознайомлення з основними принципами та джерелами конституційного права; 2) засвоєння найважливіших нормативних актів в цій сфері, уміння працювати з ними; 3) можливість орієнтуватися в основах державно-політичного устрою сучасних держав світу, а також отримати уяву про конституційні засади їх правової системи.

Місце навчальної дисципліни в освітній програмі. Навчальна дисципліна «Порівняльне конституційне право» спрямована на опанування наступних компетентностей:

Загальні компетентності:

- здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями;
- здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел;

- вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми;
- здатність працювати в міжнародному контексті.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

- здатність розуміти природу, динаміку, принципи організації міжнародних відносин, форми та способи їх реалізації, типи та види міжнародних актів, їх роль у сучасних міжнародних відносинах та міжнародній політиці.

- уміння самостійно здійснювати наукові дослідження актуальних проблем міжнародного права, визначати наукові проблеми, нерозроблені або недостатньо розроблені у відповідних науках та міждисциплінарних дослідженнях, готувати наукові тексти про проміжні та кінцеві результати досліджень, готувати та здійснювати публічну апробацію результатів досліджень;

- уміння здійснювати юридичний аналіз та юридичну кваліфікацію явищ міжнародного життя на основі міжнародно-правових норм;

- здатність адаптувати та використовувати міжнародно-правові норми та принципи у національній правовій системі.

Навчальна дисципліна «Порівняльне конституційне право» використовується для формування наступних програмних результатів, передбачених освітньо-професійною програмою підготовки бакалаврів за спеціальністю 293 «Міжнародне право» (ОПП «Міжнародне право») у Маріупольському державному університеті: визначати сучасні досягнення міжнародного права (публічного та приватного), порівняльного законодавства, виявляти в подіях і фактах міжнародного життя тенденції та закономірності, формулювати їх та визначати пов'язані з ними майбутні можливості й ризики; використовувати історичні прецеденти, а також свої теоретичні знання з міжнародного права для захисту своєї точки зору та в інших професійних цілях.

Передумови для вивчення дисципліни. «Порівняльне конституційне право» є попередньою дисципліною для вивчення таких дисциплін, як «Міжнародне публічне право», «Міжнародно-правові механізми захисту прав людини», «Міжнародне гуманітарне право», «Міжнародні відносини та світова політика» та інших дисциплін конституційно-правової спрямованості.

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні

знати:

- структуру органів державного управління;

- види джерел права в галузі державного будівництва;
- конституційні принципи взаємовідносин держави, суспільства і особистості;
- порядок формування і функціонування системи державних органів;
- механізм державно-територіального устрою;
- форми безпосередньої демократії.

вміти:

- використовувати отримані знання при аналізі явищ і процесів у сфері державного будівництва на сучасному етапі;
- на підставі отриманих знань робити висновки про стан справ в різних державах;
- працювати з нормативно-правовими актами у сфері державного будівництва;
- застосовувати отримані знання у практичній діяльності;
- відстоювати права і свободи особистості з використанням державного механізму.

Програма складається з чотирьох змістовних модулів:

Модуль 1 – Конституційний статус держави;

Модуль 2 – Конституційне визначення форм безпосередньої демократії та правового статусу людини і громадянина;

Модуль 3 – Конституційний статус законодавчої влади та глави держави;

Модуль 4 – Конституційний статус органів виконавчої та судової влади держави.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 450 годин / 15 кредитів ECTS.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7
МОДУЛЬ 1						
<i>Змістовий модуль 1</i>						
<i>Конституційний статус держави</i>						
Тема 1. Загальна характеристика порівняльного конституційного права	16	4	2	-	-	10
Тема 2. Джерела та види нормативно-правових актів конституційного права	14	2	2	-	-	10
Тема 3. Поняття, основні риси і юридичні властивості конституції	17	3	2	-	-	12
Тема 4. Суспільний лад різних держав та політична система суспільства	17	3	2	-	-	12
Тема 5. Держава як конституційно-правовий інститут	16	2	2	-	-	12
Тема 6. Види форм держави: державне правління, устрій, політичний режим	16	2	2	-	-	12
<i>Разом за змістовим модулем 1</i>	96	16	12	-	-	68
<i>Змістовий модуль 2</i>						
<i>Конституційне визначення форм безпосередньої демократії та правового статусу людини і громадянина</i>						
Тема 7. Конституційні форми безпосередньої і представницької демократії	18	4	2	-	-	12
Тема 8. Інститут громадянства. Набуття та припинення громадянства	20	4	4	-	-	12
Тема 9. Правовий статус іноземних громадян (підданих) та осіб без громадянства. Подвійне громадянство	20	4	4	-	-	12
Тема 10. Загальна характеристика та класифікація конституційних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина	20	4	4	-	-	12
Тема 11. Гарантії здійснення конституційних прав і свобод людини і громадянина	20	4	4	-	-	12
<i>Разом за змістовим модулем 2</i>	98	20	18	-	-	60
<i>Змістовий модуль 3</i>						
<i>Конституційний статус законодавчої влади та глави держави</i>						
Тема 12. Поняття, функції та місце парламенту у системі органів державної влади	21	4	4	-	-	13
Тема 13. Порядок формування парламенту і строк його повноважень. Внутрішня структура парламенту	22	4	4	-	-	14

Тема 14. Конституційно-правовий статус члена парламенту	17	2	2	-	-	13
Тема 15. Поняття і місце глави держави у системі органів державної влади	17	2	2	-	-	13
Тема 16. Повноваження глави держави	21	4	4	-	-	13
Тема 17. Порядок заміщення посади глави держави у монархіях та республіках	21	4	4	-	-	13
<i>Разом за змістовим модулем 3</i>	119	20	20	-	-	79
Змістовий модуль 4						
Конституційний статус органів виконавчої та судової влади держави						
Тема 18. Поняття і місце виконавчої влади у системі органів державної влади. Порядок формування, структура та склад урядів	21	4	4	-	-	13
Тема 19. Компетенція урядів.	21	4	4	-	-	13
Тема 20. Конституційно-правова відповідальність урядів	20	4	3	-	-	13
Тема 21. Поняття і місце судової влади у системі органів державної влади. Принципи організації та функціонування судових систем.	20	4	3	-	-	13
Тема 22. Конституційна юстиція	17	2	2	-	-	13
Тема 23. Правовий статус суддів	17	2	2	-	-	13
Тема 24. Місцеве управління у зарубіжних країнах	19	4	2			13
<i>Разом за змістовим модулем 4</i>	135	24	20	-	-	91
МОДУЛЬ 2						
ІНДЗ	2	-	-	-	2	-
Всього годин за модуль 2	2	-	-	-	2	-
Разом за рік	450	80	70		2	298

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1 КОНСТИТУЦІЙНИЙ СТАТУС ДЕРЖАВИ

Тема 1. Загальна характеристика порівняльного конституційного права

Конституційне (державне) право як галузь права. Наука і навчальний курс порівняльного конституційного права зарубіжних країн.

Поєднання вивчення загальних і специфічних рис конституційного права різних національно-правових систем.

Поняття конституційного права, його сутність і призначення. Предмет конституційного права зарубіжних країн.

Державно-правові відносини в зарубіжних країнах, їх сутність, види, характерні риси. Суб'єкти конституційного права, їх класифікація та особливості. Наука конституційного права.

Порівняльний і конкретно-правовий аналіз державно-правових норм та інститутів окремих країн. Історичний, функціональний, системний та статистичний методи вивчення інститутів зарубіжних держав.

Тема 2. Джерела та види нормативно-правових актів конституційного права

Джерела конституційного права в зарубіжних країнах: поняття та класифікація. Формалізовані і неформалізовані джерела. Специфіка джерел конституційного права в різних правових системах.

Джерела зарубіжного конституційного права. Конституція - основне джерело права. Конституційні, органічні і звичайні закони. Судові прецеденти і рішення органів конституційного контролю (нагляду). Конституційні звичаї (конституційні угоди, конвенційні норми). Нормативні акти глав держав і урядів.

Акти, що видаються в порядку тлумачення законів. Парламентські регламенти. Доктринальні джерела.

Тема 3. Поняття, основні риси і юридичні властивості конституції

Конституція – основне джерело галузі конституційного права. Поняття і визначення конституції. Конституція в матеріальному і формальному змісті. Юридична (формальна) і фактична конституція. Реальність і фіктивність конституцій.

Соціально-політична сутність, функції і дія конституцій. Об'єкти конституційного регулювання. Основні тенденції конституційного розвитку. Періодизація зарубіжних конституцій. Характерні риси конституцій першого покоління. Особливості конституцій другого покоління. Основні тенденції конституційного розвитку в сучасний період.

Форма і структура конституцій. Значення преамбул, перехідних, тимчасових і заключних положень. Мова і стиль конституцій.

Порядок прийняття конституцій. Открийовані (даровані) конституції. «Народні» конституції. Порядок внесення змін у конституції. Гнучкі і тверді конституції. Умови «твердості» у державному праві зарубіжних країн. Процедури внесення змін і доповнень у конституції

Правова охорона конституції. Інститут конституційного контролю в закордонних країнах. Суб'єкти, об'єкти конституційного контролю (нагляду), порядок його здійснення (формальний - матеріальний, абстрактний - конкретний, попередній - наступний). Види органів, що здійснюють конституційний контроль (нагляд), порядок їхнього формування, діяльності, характер прийнятих рішень.

Тема 4. Суспільний лад різних держав та політична система суспільства

Суспільний лад та його структура: економічна основа, соціально-класова структура і політична організація суспільства. Політична система суспільства.

Політичні партії в політичній організації суспільства зарубіжних країн: поняття, види, роль, місце в системі політичних інститутів. Конституційно-правовий статус політичних партій у різних країнах. Функції політичних партій. Фінансування політичних партій.

Класифікація політичних партій. Праві, центристські і ліві партії. Консервативні, ліберальні, соціал-демократичні партії. Комуністичні партії. Демократичні, радикальні, екстремістські, конфесіональні, клерикальні, націоналістичні партії. Екологічні партії (партії, «зелених»).

Багатопартійність і партійні системи: поняття, співвідношення, види партійних систем. Багатопартійні системи, багатопартійні системи з домінуючою партією, «блокові» багатопартійні системи. Політичні партії і партійні системи Франції, Німеччини, Італії, Японії. Двопартійні системи, їх різновиди. Політичні партії і партійні системи США, Великобританії. Однопартійні системи. Інституціоналізація політичних партій: конституційний та законодавчий напрямки.

Тема 5. Держава як конституційно-правовий інститут

Поняття держави. Елементи форми держави. Конституційні характеристики держави. Конституційно-правовий статус державних органів.

Поняття та види демократичних держав. Конституційне закріплення держави як демократичної держави. Народовладдя як основа демократичного характеру держави.

Федеративні держави. Конституційне закріплення держави як федеративної держави. Особливості федерації, її види. Суб'єкти в складі федерацій та їх види. Федералізм як форма розв'язання національного

питання в багатонаціональній державі і як форма демократизації і раціоналізації управління державою.

Принципи унітарного та федеративного устрою держави, що зумовлені її демократичної сутністю.

Поняття правової держави. Конституційне закріплення держави як правової держави. Визнання загальноновизнаних принципів і норм міжнародного права і міжнародних договорів зарубіжними країнами складовою частиною своєї правової системи. Юридичні, соціальні, економічні та інші умови, необхідні для реального втілення принципів правової держави.

Принцип поділу влади - конституційна основа здійснення державної влади, її становлення, розвиток і конституційне закріплення.

Поняття соціальної держави. Конституційне закріплення соціальної держави. Основні напрямки соціальної політики в зарубіжних країнах.

Поняття світської держави. Конституційне закріплення світської держави. Республіканська форма правління. Конституційне закріплення держави з республіканською формою правління. Характерні риси «змішаної» республіки.

Суверенітет. Поняття суверенітету, конституційна форма його закріплення як основи конституційного ладу. Економічні і юридичні гарантії суверенітету. Захист державного суверенітету.

Тема 6. Види форм держави: державне правління, устрій, політичний режим

Поняття форми держави. Класифікація форм держави в конституційному праві. Полікратична, монократична, сегментарна форми держави: поняття та специфічні ознаки. Різноманітність конституційно-правових форм зарубіжних держав та їх причинна обумовленість. Складові форми держави: форма правління, форма державно-територіального устрою, державно-політичний режим.

Поняття та класифікація форм правління. Загальна характеристика монархічної форми правління. Види монархій в сучасному світі. Абсолютна, дуалістична, патріархальна, формальна, виборна, теократична та парламентська монархії.

Загальна характеристика парламентської монархії як форми правління.

Загальна характеристика республіканської форми правління. Види республік в сучасному світі. Ознаки президентської, парламентської та змішаної республік.

Державно-територіальний устрій: поняття та види. Загальна характеристика унітарного державно-територіального устрою. Загальна характеристика федеративного державно-територіального устрою. Правовий статус суб'єктів федерації. Основні способи розподілу компетенції між федерацією та її суб'єктами.

Державно-політичний режим: поняття та види. Сутність та характерні риси демократичного режиму. Поняття та риси авторитарного режиму. Загальна характеристика тоталітарного режиму.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

КОНСТИТУЦІЙНЕ ВИЗНАЧЕННЯ ФОРМ БЕЗПОСЕРЕДНЬОЇ ДЕМОКРАТІЇ ТА ПРАВОВОГО СТАТУСУ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

Тема 7. Конституційні форми безпосередньої і представницької демократії

Поняття і сутність виборчого права. Активне і пасивне виборче право.

Основні принципи виборчого права. Принцип загальності. Виборчі цензи. Принцип рівності. Умови рівності. Плюральний вотум, куріальні вибори, виборча геометрія (виборча географія, джерримендеринг) як відступ від принципу рівного виборчого права. Принцип прямого виборчого права. Непрямі (багатоступінчасті) вибори. Таємниця голосування.

Організація і порядок проведення виборів. Види виборів, чергові і позачергові (часткові) вибори. Виборча кампанія. Виборчі округи і ділянки, їхні види (уніномінальні, поліномінальні), порядок утворення. Виборчі органи, їхні види. Реєстрація виборців. Виборчі бюлетені, їхні види. Порядок висування і реєстрації кандидатів на виборні посади. Індивідуальне балотування і висування кандидатів політичними партіями. «Праймеріз». Поняття і значення виборчої застави. Основні правила ведення виборчої кампанії. Голосування виборців. Підрахунок голосів і встановлення результатів виборів. Абсентеїзм. Сутність, причини і порядок проведення повторного голосування. Перебалотування. Контроль за дотриманням законоположень про виборчий процес. Виборчо-правові суперечки.

Виборчі системи, їх види. Мажоритарна виборча система, її різновиди (мажоритарні системи відносної, абсолютної і кваліфікованої більшості). Пропорційна виборча система. Розподіл депутатських мандатів за допомогою виборчої квоти. Правила додаткового розподілу незаміщених мандатів. Розподіл депутатських мандатів за допомогою методу дільників. Система Д'Ондта.

Система голосування по преференціям. Система «єдиного переданого голосу». «Загороджувальний пункт» («відсоткове застереження») при пропорційній виборчій системі. Розподіл мандатів усередині партійного списку кандидатів. «Тверді» (зв'язані) списки, «напівтверді» списки, «вільні» списки. Змішані виборчі системи. Особливості виборчого процесу на президентських, парламентських і місцевих виборах в окремих зарубіжних країнах. Референдум: поняття і соціальна функція. Види референдумів. Організація референдуму. Визначення результатів референдуму. Правові наслідки референдуму.

Тема 8. Інститут громадянства. Набуття та припинення громадянства

Конституційно-правове оформлення статусу особистості: поняття, принципи, особливості в окремих країнах. Інститут громадянства в зарубіжних країнах. Набуття громадянства. Принцип «права крові», його варіанти. Принцип «права ґрунту». Натуралізація й інші засоби набуття громадянства. Вплив засобу набуття громадянства на правовий статус громадянина. Правовий режим іноземців, осіб без громадянства й осіб з подвійним (і більш) громадянством. Притулок, висилка з країни (експатріація), видача іноземній державі (екстрадиція).

Тема 9. Правовий статус іноземних громадян (підданих) та осіб без громадянства. Подвійне громадянство

Правовий статус іноземних громадян (підданих) та осіб без громадянства. Подвійне громадянство. Правовий статус біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту.

Тема 10. Загальна характеристика та класифікація конституційних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина

Поняття та класифікація конституційних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина. Особисті (громадянські) права і свободи. Політичні (публічні) права і свободи. Соціально-економічні права і свободи. Культурні права і свободи.

Загальна характеристика інституту конституційних прав і свобод. Історична еволюція прав і свобод. Конституційно-правове поняття свободи. Природне право в конституційно-правовому аспекті.

Поняття «прав людини» і «прав громадянина», їхнє співвідношення.

Засоби і методи захисту конституційних прав і свобод. Гарантії прав і свобод, їхні види. Судові гарантії, юридичні гарантії, матеріальні гарантії. Міжнародно-правовий захист прав людини. Обмеження прав і свобод громадян.

Основні види конституційних прав і свобод. Принцип рівноправності. Порушення принципу рівноправності в ряді закордонних країн. Особисті права і свободи. Політичні права і свободи. Економічні, соціальні і культурні права. Конституційні обов'язки громадян.

Тема 11. Гарантії здійснення конституційних прав і свобод людини і громадянина

Економічні, політичні, організаційні і юридичні гарантії забезпечення прав і свобод людини та громадянина. Адміністративні і судові гарантії реалізації прав і свобод. Механізм захисту прав і свобод громадян, його складові. Роль омбудсмена з прав людини, органів державної влади органів судової влади та прокуратури у гарантуванні основних прав і свобод

громадян. Обмеження прав і свобод людини і громадянина і його підстави. Гарантії прав і свобод особи в умовах надзвичайного стану.

Міжнародно-правові механізми захисту основних прав і свобод людини та громадянина. Європейський суд з прав людини. Юридична відповідальність держави, юридичних і посадових осіб за порушення прав і свобод людини та громадянина.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 3 КОНСТИТУЦІЙНИЙ СТАТУС ЗАКОНОДАВЧОЇ ВЛАДИ ТА ГЛАВИ ДЕРЖАВИ

Тема 12. Поняття, функції та місце парламенту у системі органів державної влади

Парламент – загальнонаціональний представницький законодавчий орган держави. Виникнення і розвиток парламенту. Парламент і парламентаризм. Поняття, соціальні функції і повноваження парламенту. Різноманіття форм парламентів у сучасну епоху. Партійний і соціальний склад парламентів. Структура парламенту й організація його палат. Бікамералізм. Переваги і недоліки бікамералізму.

Нормативні акти, прийняті парламентами. Приватні і публічні біллі в парламентській практиці США, Великобританії й Індії. Фінансові закони. Інші акти, прийняті парламентами (резолуції і їхні види, постанови і т.п.).

Законодавчий процес: поняття, основні стадії. Суб'єкти законодавчої ініціативи, способи внесення законопроектів на розгляд парламенту. Порядок обговорення і голосування по законопроектах. Особливості проходження законопроекту у верхній і нижній палатах парламенту. Роль парламентських комісій (комітетів) у законодавчому процесі. Способи подолання розбіжностей по законопроекту між палатами парламенту: приміряльна процедура і процедура подолання. Прийняття закону. Промульгація закону. Факультативні стадії законодавчого процесу (подолання вето глави держави, перевірка законопроекту на його конституційність, подолання вето іншої палати парламенту).

Інші спеціальні парламентські процедури.

Тема 13. Порядок формування парламенту і строк його повноважень. Внутрішня структура парламенту

Порядок формування парламенту. Виборність, заміщення місць у порядку призначення і спадкування.

Правовий статус члена парламенту. Елементи статусу депутата. Депутатський імунітет. Депутатський індемнітет. «Імперативний» і «вільний» мандати. Припинення депутатських повноважень. Групи тиску (лобісти).

Структура парламентів. Двопалатні парламенти й особливості правового положення палат. Двопалатні парламенти з рівноправними

палатами (сенат і палата представників Конгресу США, сенат і палата депутатів парламенту Італії). Двопалатні парламенти з нерівноправними палатами (палата громад і палата радників парламенту Японії, народна палата і рада штатів парламенту Індії). Специфічні риси двопалатної структури парламенту Німеччини. Загальна характеристика ролі верхніх палат у двопалатних парламентах.

Однопалатні парламенти (Фінляндія, Данія, Швеція, Греція, Нова Зеландія).

Компетенція парламентів і способи її закріплення. Парламенти з абсолютно необмеженою компетенцією (Великобританія, Нова Зеландія). Парламенти з абсолютно обмеженою компетенцією (США, Франція), парламенти з відносно обмеженою компетенцією (Індія, Малайзія, Німеччина).

Порядок діяльності парламентів, звичайні і надзвичайні сесії і загальні парламентські процедури. Колегіальні органи палат: бюро, президії. Партиїні фракції і їхня роль у законодавчій діяльності. Регламент палат (США, Великобританія, Німеччина, Франція, Італія, Індія). Посадові особи палат і їхнє правове становище. Конгрес США: спікер, віце-президент, тимчасовий голова сенату, партійні лідери палат. Парламент Великобританії: спікер, лорд-канцлер, партійні батоги.

Комітети парламентів. Види комітетів і порядок їхнього формування. Класифікація законодавчих комітетів в залежності від їхнього правового становища, спеціалізація і терміни повноважень (американська, англійська й індійська системи). Особливості правового положення законодавчих комітетів італійського парламенту. Допоміжний апарат парламенту. Органи, установи і посадові особи при парламентах.

Тема 14. Конституційно-правовий статус члена парламенту

Імперативний і вільний мандат. Баланс між інтересами виборців, партійними інтересами та власною позицією члена парламенту.

Забезпечення зав'язків обраних депутатів з виборцями. Несумісність депутатського мандату з іншими видами діяльності. Парламентський індемнітет. Парламентський імунітет.

Тема 15. Поняття і місце глави держави у системі органів державної влади

Загальна характеристика інституту глави держави. Місце глави держави у системі розподілу влади. Моделі інституту глави держави. Одноособовий і колегіальний глава держави.

Монарх: особливості статусу. Системи престолоуспадкування в закордонних країнах. Принципи престолоуспадкування. «Виборний» монарх у Малайзії. Роль монарха в парламентарних, дуалістичних і абсолютних монархіях. Загальні і специфічні риси юридичного і фактичного положення монархів у Великобританії і Японії.

Тема 16. Повноваження глави держави

- Компетенція глави держави в галузі державного керування.

Роль глави держави у формуванні уряду в парламентарній монархії (Великобританія, Японія), у дуалістичній монархії, у парламентській республіці (Італія, Індія), у президентській республіці (США, Мексика).

Участь глави держави в призначенні і відставці чиновників.

Глава держави верховний головнокомандуючий збройними силами.

- Компетенція глави держави в галузі законодавства.

Скликання парламенту на сесії. Право розпуску парламенту. Оголошення виборів. Участь глави держави в законодавчому процесі. Законодавча ініціатива, послання парламентові. Право вето і його види. Промульгація законів. Нормовстановлююча діяльність глави держави.

Загальні і специфічні риси законодавчих повноважень глави держави в парламентарній монархії (Великобританія), у парламентській республіці (Італія, Індія), у президентській республіці (США). Особливий характер нормовстановлюючої діяльності президента Франції.

- Зовнішньополітичні повноваження глави держави.

Представництво держави в сфері зовнішніх відносин. Призначення дипломатичних представників. Участь в укладанні і ратифікації міжнародних договорів і угод.

Загальні і специфічні риси зовнішньополітичних повноважень глави держави в парламентарній монархії (Великобританія), у дуалістичній монархії, у парламентській республіці (Італія, Індія), у президентській республіці (США).

- Інші повноваження глави держави: право помилування. Право нагородження орденами і медалями, церемоніальні повноваження і т.п.

- Надзвичайні повноваження глави держави (США, Франція, Індія). Правило контрасигнатури (міністерської скріпи).

Фактична роль глави держави і її залежність від форми правління, форми державного устрою і політичного режиму.

Тема 17. Порядок заміщення посади глави держави у монархіях та республіках

Глава держави: порядок обрання і заміщення, привілеї, відповідальність.

Монарх: порядок обрання і заміщення, привілеї, відповідальність.

Президент: порядок обрання і заміщення, привілеї, відповідальність. Правове положення президента в республіках. Основні системи обрання президента: прямі вибори (Франція, Мексика, Ірландія), непрямі вибори (США), обрання президента спеціальною колегією (Німеччина, Італія, Індія), парламентом (Греція).

Дострокове звільнення президента від посади (відставка, імпічмент): підстави, процедура, наслідки.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 4

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СТАТУС ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ТА СУДОВОЇ ВЛАДИ ДЕРЖАВИ

Тема 18. Поняття і місце виконавчої влади у системи органів державної влади. Порядок формування, структура та склад урядів

Місце уряду в системі вищих органів влади. Уряд як носій виконавчої влади.

Види урядів у залежності від їхнього партійного складу: однопартійний, коаліційний, уряд меншості, службовий уряд, уряд національної єдності. Порядок формування уряду і залежність його від форми правління.

Загальні і специфічні риси порядку формування уряду в парламентарній монархії (Великобританія, Японія), у дуалістичній монархії, у парламентській республіці (Італія, Німеччина, Індія), у президентській республіці (США), у змішаній республіці (Франція).

Консультативні органи при центральних відомствах. Роль підприємницьких організацій у прийнятті рішень урядовими органами.

Глава уряду, порядок його призначення, правове положення і роль.

Загальні і специфічні риси правового положення розділу уряду в парламентарних монархіях (Великобританія, Японія), у дуалістичній монархії, у парламентській республіці (Італія, Німеччина, Індія), у президентській республіці (США).

Тема 19. Компетенція урядів

Повноваження урядів в області державного управління. Порядок діяльності уряду. Процедура прийняття рішень. Роль урядових комітетів і інших допоміжних органів (виконавчий апарат при президенті США, комітети кабінету Великобританії). Керівництво урядом державним апаратом.

Повноваження уряду у галузі законодавства. Взаємини уряду і парламенту в парламентарних монархіях (Великобританія, Японія), у дуалістичній монархії, у парламентській республіці (Італія, Німеччина, Індія), у президентській республіці (США).

Регламентарна влада уряду (Франція, Італія). Співвідношення регламенту і закону.

Особливий характер взаємин уряду і парламенту у Франції.

Делеговане законодавство: поняття, сутність, причини виникнення і розвитку, основні форми здійснення, способи контролю над ним.

Методи і форми впливу уряду на законодавчу діяльність парламенту.

Повноваження уряду в області зовнішньої політики. Керівництво збройними силами і дипломатичним апаратом.

Надзвичайні повноваження уряду і їх використання в сучасних умовах.

Відповідальність уряду перед парламентом. Загальна характеристика інституту відповідальності. Політична відповідальність. Юридична (судова) відповідальність, її форми.

Теорії сильної виконавчої влади.

Тема 20. Конституційно-правова відповідальність урядів

Юридична природа конституційної відповідальності в теорії і історії юридичної науки.

Інститут парламентської відповідальності уряду, колективна і індивідуальна відповідальність міністрів.

Механізм конституційно-правової відповідальності уряду в країнах Європи. Відповідальність уряду перед парламентом на Американському континенті. Відповідальність уряду в країнах Співдружності Незалежних Держав.

Інститути формування і відставки Уряду. Парламентська довіра і недовіра Уряду. Відповідальність Уряду як учасника законодавчого процесу.

Відставка уряду: підстави і порядок.

Тема 21. Поняття і місце судової влади у системі органів державної влади. Принципи організації та функціонування судових систем

Судова влада. Напрями здійснення судової влади. Судова юрисдикція. Основні принципи організації судового процесу. Незалежність. Незмінність. Інстанційність. Апеляція. Касація. Принципи діяльності суддів.

Судова система та її моделі. Англо-американська судова система. Квазісудові органи. Інститут присяжних. Судовий прецедент. Особливості функціонування у федеративних державах (США, Мексика).

Особливості романо-германської судової системи. Адміністративна юстиція. Спеціальні суди.

Характеристика соціалістичної та мусульманської систем. Народні засідателі. Шаріат. Племені суди. Церковні суди.

Види систем судових органів. Дворівнева судова система. Трьохрівнева. Чотирьохрівнева.

Структура судової влади. Суди загальної юрисдикції. Прокуратура. Адвокатура. Судова поліція. Судові виконавці. Нотаріус. Органи досудового Розгляду. Медіатори.

Тема 22. Конституційна юстиція

Поняття конституційної юстиції. Історичні витоки конституційного контролю.

Квазісудові органи конституційного контролю в зарубіжних країнах.

Юридичні підстави та мотиви введення судового конституційного контролю.

Моделі конституційного контролю і конституційної юстиції в сучасному світі.

Особливості організації та здійснення конституційної юстиції в Україні в контексті світового досвіду.

Конституційна юстиція в Польщі, Угорщині, Болгарії, Чехії, Словаччини, країнах Балтії.

Реалізація ідеї конституційного контролю у Франції. Статус Конституційного Ради. Напрямки діяльності. Особливості внутрішньої організації.

Американська модель конституційної юстиції.

Європейська (континентальна, австрійська) модель конституційної юстиції: історія становлення та розвитку.

Забезпечення верховенства права без створення самостійного інституту конституційного контролю: Сполучене Королівство Великої Британії і Північної Ірландії; Королівство Нідерландів.

Особливості конституційного контролю в соціалістичних державах: радянська модель конституційного контролю. Конституційний контроль в КНР.

Тема 23. Правовий статус суддів

Конституційний статус суддів у зарубіжних країнах. Принципи правового статусу суддів. Призначення. Незмінність. Незалежність. Суддівська несумісність. Судовий імунітет. Суддівське самоврядування. Підстави звільнення з посади.

Тема 24. Місцеве управління у зарубіжних країнах

Поняття місцевого управління і місцевого самоврядування у зарубіжних країнах. Муніципалітет, як орган місцевого управління.

Основні риси адміністративно-територіального розподілу зарубіжних країн. Співвідношення системи місцевих органів з формою державного й адміністративно-територіального устрою країни. Вплив форми державного устрою на систему муніципальних органів. Регіональні форми в місцевому самоврядуванні.

Основні системи здійснення публічної влади на місцях: англосаксонська, романо-германська, іберійська та «радянська».

Особливості системи муніципальних органів у США, Франції, Великобританії, Італії.

Порядок організації, структура місцевих органів. Порядок формування, склад, повноваження й організація роботи місцевих представницьких органів. Особливості муніципальних виборів. Структура і повноваження виборних муніципальних рад. Виконавчі органи і їхні види. Загальні риси й особливості виборних і виконавчих органів у США, Франції, Великобританії, Італії, Японії, Індії, Німеччині. Функції муніципальних органів, порядок їхнього правового регулювання.

ПЛАН СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СТАТУС ДЕРЖАВИ

Семінарське заняття 1

Тема: Загальна характеристика порівняльного конституційного права

Методичні рекомендації

При підготовці до семінарського заняття, студентам необхідно усвідомити поняття і особливості конституційного права як науки, його особливої значущості для кожної держави як провідної галузі права. Слід усвідомити, що предметом навчальної дисципліни «Порівняльне конституційне право» є конституційно-правові норми і інститути зарубіжних країн, суспільні відносини, що регулюються даними нормами, і практика реалізації зазначених норм.

Студенти повинні засвоїти методи порівняльно-правового та конкретно-правового аналізу в науці порівняльного конституційного права. Знати, що системи конституційного права зарубіжних країн мають як загальні, так і специфічні риси, які визначаються відмінностями конституційно-правових принципів, норм і інститутів.

Питання для обговорення

1. Поняття, предмет, метод, система і функції конституційного права.
2. Система навчальної дисципліни «Порівняльне конституційне право».
3. Конституційно-правовий інститут.
4. Суб'єкти, об'єкти та функції конституційного права, їх місце та роль в системі правового регулювання.

Питання для поглибленого вивчення теми

1. Становлення галузі конституційного права.
2. Система конституційного права та її складові елементи.
3. Функції конституційного права.
4. Об'єкти конституційного права.
5. Суб'єкти конституційного права.
6. Методи конституційного права.
7. Предмет конституційного права.
8. Роль конституційного права в правових системах країн світу.

Вправи для самостійної роботи

Завдання 1

Відобразіть у вигляді схеми систему конституційного права.

Завдання 2

Класифікуйте суб'єктів конституційно-правових відносин.

Завдання 3

Відобразіть у вигляді схеми відмінності в змісті термінів «конституційне право» і «державне право»?

Завдання 4

У чому полягає провідна роль конституційного права в правових системах країн світу?

Завдання 5

Чи є відмінності в змісті термінів «конституційне право» і «державне право»?

Завдання 6

Які правові відносини складають предмет конституційного права?

Завдання 7

Які основні методи дослідження використовуються в конституційному праві?

Завдання 8

У чому полягають відмінності норм конституційного права від норм інших галузей права?

Завдання 9

Які функції виконує конституційне право?

Завдання 10

Хто є суб'єктом конституційного права?

Семінарське заняття 2

Тема: Джерела та види нормативно-правових актів конституційного права

Методичні рекомендації

При підготовці до семінарського заняття, студентам необхідно надати характеристику джерел конституційного права зарубіжних країн: конституції; судові прецеденти і рішення органів конституційного нагляду; звичаї; національні нормативно-правові акти; нормативно-правові акти інтеграційних об'єднань держав і міжнародні договори.

Питання для обговорення

1. Джерела конституційного права.
2. Закон як джерело конституційного права.
3. Підзаконні нормативно-правові акти як джерела конституційного права.
4. Конституційно-правові договори як джерела конституційного права.
5. Судові прецеденти як джерела конституційного права.
6. Конституційні звичаї як джерела конституційного права.

Питання для поглибленого вивчення теми

1. Релігійні норми як джерело конституційного права.
2. Програми правлячих партій та документи, прийняті керівними партійними органами, які трансформуються в нормативно-правові акти держави.

3. Судові прецеденти і рішення органів конституційного нагляду.
4. Нормативні акти глав держав і урядів.
5. Акти, що видаються в порядку тлумачення законів.
6. Парламентські регламенти.
7. Доктринальні джерела.

Вправи для самостійної роботи

Завдання 1

Класифікуйте та схематично відобразіть джерела конституційного права.

Завдання 2

У чому полягає специфіка джерел конституційного права?

Завдання 3

Чому Конституція є Основним законом держави?

Завдання 4

Чому Конституція є юридичною базою поточного законодавства?

Завдання 5

У чому особливість джерел права в англосаксонських і мусульманських країнах.

Завдання 6

Прокоментуйте наступні твердження:

- У США все, що не заборонено законом, дозволено.
- У Німеччині все, що не дозволено законом, заборонено.
- У Франції все дозволено, навіть якщо заборонено законом.
- У Швейцарії все, що не заборонено законом, є обов'язковим.

Семінарське заняття 3

Тема: Поняття, основні риси і юридичні властивості конституції

Методичні рекомендації

Обговорення питань теми семінарського заняття вимагає знань з різних галузей сучасної науки: історії, філософії, юриспруденції, культурології, політології. Ґрунтовне вивчення теорії конституції можливо на основі багатого міжнародного досвіду конституціоналізму, його порівняння з вітчизняною історією конституційного розвитку. Сучасна конституція є результатом конвергенції кращих досягнень світової конституційно-правової думки н практики. Наукові уявлення та суспільно-політичні практики в різні періоди людської історії були різноманітними. Саме цей фактор повинен стати важливим предметом дискусії на семінарському занятті. Студентам необхідно на основі порівняння основних етапів конституційної історії розкрити суперечливий та складний характер формування сучасного поняття конституції.

Питання для обговорення

1. Поняття і визначення конституції.
2. Конституція в матеріальному і формальному змісті.
3. Юридична (формальна) і фактична конституція.

4. Реальність і фіктивність конституцій.
5. Види конституцій.
6. Структура конституції.
7. Порядок прийняття та внесення змін до конституції.

Питання для поглибленого вивчення теми

1. Юридичні властивості конституції.
2. Форма і структура конституцій.
3. Порядок прийняття і зміни конституцій.
4. Конституційні реформи в країнах Центральної та Східної Європи кінця ХІХ- початку ХХІ ст., їх особливості.
5. Основні тенденції конституційних змін в країнах Центральної та Східної Європи.
6. Новітні конституційні зміни в країнах Заходу та інших регіонах світу.

Вправи для самостійної роботи

Завдання 1

Ознайомтесь з текстами конституцій зарубіжних країн (не обов'язково відображати всі конституції, достатньо розглянути їх за такою класифікацією: конституції держав-членів Європейського Союзу, країн Азії, країни Балтії, країн колишнього СРСР) та визначте:

- матеріальний і формальний зміст;
- юридична (формальна) і фактична конституція;
- реальність і фіктивність конституцій.
- на основі аналізу конституцій зарубіжних країн визначте які із них були прийняті: способом октроювання, установчими зборами, референдумом, парламентом.
- на основі аналізу конституцій зарубіжних країн визначте способи внесення у них змін: гнучкі, жорсткі, особливо жорсткі, змішані.

Завдання 2

Відобразіть схемою класифікацію (історія прийняття, характеристика, особливості) із детальною характеристикою конституції, що аналізується (на вибір).

Завдання 3

Поняття, властивості, соціально-політична сутність і значення конституцій в зарубіжних країнах.

Завдання 4

Класифікація конституцій зарубіжних країн: писані, неписані і змішані; в формальному і матеріальному сенсах; юридичні (кодифіковані і не кодифіковані) і фактичні («живі»), постійні і тимчасові; «Народні» і даровані; федерацій і унітарних держав; федерації і суб'єктів федерації (поняття, особливості, приклади). Мова конституцій.

Завдання 5

Структура і основні риси конституцій зарубіжних країн першого, другого і третього «покоління».

Завдання 6

Основні способи прийняття, зміни і перегляду конституцій зарубіжних країн (США, Великобританії, Франції, ФРН, Італії, Іспанії, Швейцарії).

Завдання 7

Розглянути конституційні принципи як базові ідеї конституцій розвинених країн світу (поняття, співвідношення з поняттям основ конституційного ладу, приклади закріплення в конституціях Франції, ФРН, Італії та інших країн).

Завдання 8

Співвідношення категорій «конституція», «конституціоналізм» і «конституційна держава».

Завдання 9

Чи завжди писана конституція в зарубіжних країнах представляє з себе єдиний акт? Опосередкована чи писана конституція в зарубіжних країнах є реальною (фактичною) умовою життя суспільства і держави? Що робить можливим розбіжність між юридичною і фактичною конституціями? Чи можна в цьому випадку скасувати конституцію? Аргументуйте свою відповідь конкретними прикладами.

Завдання 10

Назвіть основні частини (розділи, глави, статті тощо) конституцій США, ФРН, Франції та Італії, в яких закріплені юридичні властивості конституції. Чи можливо розглядати стабільність конституції як самостійну цінність?

Семінарське заняття 4

Тема: Суспільний лад різних держав та політична система суспільства

Методичні рекомендації

Опанування цієї теми студентам слід почати з визначення поняття суспільного ладу і виділити елементи його структури: економічну систему, соціальні відносини, духовно-культурні відносини і політичну систему. При розгляді конституційного регулювання економічних відносин необхідно усвідомити поняття економічної системи і її структуру в різних країнах. Слід звернути увагу на конституційно-правові принципи економічної діяльності.

Особливу увагу слід звернути на питання конституційного регулювання соціальних відносин. Конституційно-правові гарантії загальних принципів справедливості грають важливу роль у політичній стабільності суспільства. Розгляд духовно-культурних відносин слід починати з аналізу конституційних норм, що регулюють сферу освіти, науки і культури, роль релігії в основах конституційного ладу.

Вивчення цієї теми необхідно завершити характеристикою конституційного регулювання політичної системи суспільства, усвідомити сучасні тенденції розвитку політичних процесів в різних країнах. Дати

визначення поняття політичного режиму і класифікацію політичних режимів (демократія, авторитаризм, тоталітаризм).

Питання для обговорення

1. Поняття суспільного ладу, його структура.
2. Політичні партії і партійні системи.
3. Конституційно-правове регулювання статусу громадських об'єднань.
4. Поняття і види політичних режимів в зарубіжних країнах.

Питання для поглибленого вивчення теми

1. Конституційно-правові засади регулювання економічних відносин (економічної системи). Основні інститути економічної системи.
2. Конституційно-правові засади регулювання політичних відносин. Політична система суспільства (поняття, суб'єкти).
3. Держава в політичній системі.
4. Політичні партії (поняття, функції, класифікація, організаційна структура). Партійні системи, їх різновиди.
5. Політичні партії держав Центральної та Східної Європи: становлення та розвиток багатопартійності.
6. Конституційно-правове регулювання статусу громадських неполітичних об'єднань.
7. Релігійні громади та церква.
8. Основні моделі взаємовідносин держави з церквою.
9. Конституційні принципи соціальної системи і духовно-культурних відносин.
10. Політичний режим. Поняття і види політичних режимів в зарубіжних країнах.

Вправи для самостійної роботи

Завдання 1

Що таке суспільний лад і яким чином його основи регулюються конституціями?

Завдання 2

Що являє собою конституційно-правовий інститут економічної системи?

Завдання 3

В чому полягає соціальна функція власності?

Завдання 4

Як сучасні конституції регулюють відносини між працею і капіталом?

Завдання 5

Якими конституційно-правовими інститутами регулюються національні відносини?

Завдання 6

Які сучасні тенденції в конституційно-правовому регулюванні сімейних відносин?

Завдання 7

Як відображаються в сучасному конституційному праві проблеми екології?

Завдання 8

Подивіться тексти конституцій зарубіжних країн і спробуйте на їх підставі визначити характер політичного режиму у відповідних країнах. У яких конституційних інститутах він отримав свій відбиток? Наведіть приклади змін конституцій, обумовлених зміною політичного режиму. Використовуйте знання, отримані при вивченні курсу загальної історії держави і права.

Завдання 9

У чому сенс конституційних характеристик держави як демократичної, соціальної, правової, світської?

Завдання 10

Що таке представницьке правління? Хто кого представляє?

Семінарське заняття 5

Тема: Держава як конституційно-правовий інститут

Методичні рекомендації

Опанування цієї теми студентам слід почати зі з'ясування, що політична влада реалізується за допомогою функціонування конституційно-правових інститутів (державна, політичні партії і неполітичні громадські об'єднання, засоби масової інформації).

Важливо розкрити значення держави як головного конституційно-правового інституту. Проаналізувати основні принципи функціонування державного механізму, конституційні гарантії реалізації принципу поділу влади.

Питання для обговорення

1. Поняття держави. Елементи форми держави.
2. Конституційні характеристики держави.
3. Конституційно-правовий статус державних органів.

Питання для поглибленого вивчення теми

1. Принцип поділу влади. Система стримувань і противаг.
2. Державна влада як інститут конституційного права в зарубіжних країнах.
3. Загальна характеристика системи органів державної влади та способи формування органів державної влади в зарубіжних країнах.
4. Узгоджена взаємодія і функціонування органів державної влади в зарубіжних країнах.
5. Конституційна відповідальність органів державної влади

Вправи для самостійної роботи

Завдання 1

Використовуючи тексти конституцій зарубіжних країн *зробити виписки* конституційних характеристик 5 зарубіжних держав. Результати оформити таблицею із конкретним посиланням на ті чи інші статті конституції обраної держави.

Завдання 2

Використовуючи тексти конституцій зарубіжних країн визначити складові конституційно-правового статусу органів законодавчої або виконавчої влади однієї країни. Результати оформити таблицею із конкретним посиланням на ті чи інші статті конституції обраної держави.

Семінарське заняття 6

Тема: Види форм держави: державне правління, устрій, політичний режим

Методичні рекомендації

При вивченні цієї теми студентам перш за все необхідно усвідомити співвідношення понять «форма держави» і «форма правління», оскільки поняття «форма держави» ширше і включає в себе три елементи: форму правління, форму державного (територіального) устрою і форму політичного режиму. Аналізуючи форми правління, слід звернути увагу на організацію верховної державної влади в країні і принципи взаємовідносин між вищими органами державної влади.

Характеризуючи дві основні форми правління – монархічну і республіканську, необхідно дати поняття монархії і республіки, розглянути їх різновиди, переваги і недоліки кожної з форм правління.

При вивченні державного (територіального) устрою студентам необхідно усвідомити характерні риси та особливості унітарних і федеративних держав і проаналізувати їх на прикладі конкретних країн.

На завершення, слід розглянути форми політичного режиму і характерні риси окремих різновидів режимів (тоталітаризм, авторитаризм, демократія), тенденції їх історичного розвитку.

Питання для обговорення

1. Форма держави: поняття, елементи, причини різноманіття.
2. Форма правління: поняття, види.
3. Монархія: поняття, види.
4. Республіка: поняття, види.
5. Форма державного устрою: поняття, види.
6. Унітарна держава. Унітаризм.
7. Федерація і федералізм.
8. Політичний режим: поняття, види, ознаки.
9. Авторитарні політичні режими. Фашизм: сутність і антидемократична природа.
10. Демократичний політичний режим: загальна характеристика.

Питання для поглибленого вивчення теми

1. Охарактеризувати форму правління і державний режим в Україні і інших країнах СНД. Чи є тут якісь відмінності від відповідних конституційно-правових явищ в країнах Заходу, і якщо є, то які і чим зумовлені?

2. Чим відрізняється радянська республіка від парламентарної?
3. В чому суть партократичного державного режиму?

Вправи для самостійної роботи

Завдання 1

Чи можна, визначивши форму правління, отримати цілісне уявлення про організацію публічної влади в країні?

Завдання 2

У чому полягає різниця монархії і республіки? У чому відмінність виборної монархії від республіки з довічним президентом?

Завдання 3

Які державні режими Ви знаєте? Як вони співвідносяться з формами правління?

Завдання 4

У чому відмінність між парламентарних і дуалістичними формами правління, між парламентаризмом і дуалізмом, парламентаризмом і міністеріалізмом як державними режимами?

Завдання 5

Проаналізуйте текст будь-якої конституції зарубіжної держави і визначте форму правління. Підтвердіть Ваше судження положеннями цієї конституції.

Завдання 6

Чи можна на основі тексту конституції визначити державний режим відповідної країни? Спробуйте це зробити.

Завдання 7

Використовуючи тексти конституцій випишіть держави з монархічною та республіканською формами правління. Здійсніть порівняльний аналіз 2-х держав (на вибір).

Завдання 8

Використовуючи тексти конституцій визначте форми політико-територіального устрою держав, які аналізуєте.

Завдання 9

На основі аналізу конституцій зарубіжних країн визначте статус автономії у країнах в яких вони існують.

Завдання 10

Використовуючи тексти конституцій визначте форми політичних режимів держав, які аналізуєте.

Семінарське заняття 7

Тема: Конституційні форми безпосередньої і представницької демократії

Методичні рекомендації

При вивченні студентами запропонованої теми, слід усвідомити, що декларований в конституціях принцип народовладдя реалізується за

допомогою таких інститутів безпосередньої демократії, як вибори і референдум. У цьому полягає їх основна соціальна функція.

При вивченні питання про вибори необхідно дати визначення поняттям «виборче право» і «виборча система» і показати співвідношення цих термінів. Слід проаналізувати основні види виборів (прямі і непрямі; загальні і часткові; позачергові і чергові), підкреслити відмінності між ними в різних країнах, їх переваги та недоліки (на прикладі конкретних країн). Таким же чином проаналізувати основні види виборчих систем (мажоритарна і пропорційна). Звернути увагу на конституційні гарантії справедливості і свободи виборів.

На завершення теми, слід розглянути порядок призначення, проведення та визначення результатів референдуму, його правові наслідки.

Питання для обговорення

1. Поняття безпосередньої і представницької демократії.
2. Вибори.
3. Референдум.
4. Народна ініціатива.

Питання для поглибленого вивчення теми

1. Значення і можливості безпосередньої демократії в сучасному світі.
2. Вибори органів публічної влади та посадових осіб в зарубіжних країнах. Періодичність виборів, їх види. Виборча інфраструктура.
3. Суб'єктивні виборчі права в зарубіжних країнах.
4. Виборчий процес в зарубіжних країнах.
5. Виборчі системи в зарубіжних країнах, порівняння їх переваг і недоліків.
6. Референдуми (плебісцити) в сучасному світі.

Вправи для самостійної роботи

Завдання 1

На основі аналізу конституцій зарубіжних країн визначте:

- конституційно-правові засади проведення референдуму в країнах, які аналізуються;
- особливості народної законодавчої ініціативи в країнах, які аналізуються.

Завдання 2

На основі аналізу конституцій зарубіжних країн визначте:

- вид виборчих систем, які мають місце у країнах, які аналізуються.
- порядок висунення кандидатів у Президенти
- порядок висунення кандидатів у парламент.

Завдання 3

Здійснити порівняльний аналіз:

- виборчих систем країн з різною формою правління;
- конституційно-правових засад виборів глави держави;
- виборчих систем (вибори депутатів парламенту) в країнах світу.

Завдання 4

У чому подібність і відмінність таких конституційно-правових інститутів, як вибори, відгук і референдум?

Завдання 5

Для чого потрібні вибори? Чому вони використовуються для формування не всіх державних органів?

Завдання 6

У чому, на вашу думку, цінність основних принципів виборчого права? Чи однакова вона у всіх країнах?

Завдання 7

Як ви ставитеся до виборчих цензам? Мотивуйте свою позицію.

Завдання 8

Яким має бути демократичне регулювання фінансування виборів?

Завдання 9

Скласти таблицю переваги і недоліки мажоритарної та пропорційної виборчих систем. Як, по-вашому, слід було б побудувати виборчу систему, щоб отримати найбільш справедливі і доцільні результати виборів?

Завдання 10

Яка, на ваш погляд, соціальна цінність референдуму? У чому його переваги і недоліки як способу прийняття державних і самоврядних рішень?

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2
КОНСТИТУЦІЙНЕ ВИЗНАЧЕННЯ ФОРМ БЕЗПОСЕРЕДНЬОЇ
ДЕМОКРАТІЇ ТА ПРАВОВОГО СТАТУСУ ЛЮДИНИ І
ГРОМАДЯНИНА

Семінарське заняття 8

Тема: Інститут громадянства. Набуття та припинення громадянства

Методичні рекомендації

При вивченні цієї теми, особливу увагу слід звернути на категорію «громадянство», оскільки обсяг прав, що надаються національним конституційним правом, може виявитися різним в залежності від того, чи перебуває ця фізична особа в громадянстві цієї держави, є іноземцем або особою без громадянства (апатридом).

Необхідно вивчити, стосовно специфіки окремих країн, підстави набуття і припинення громадянства, ставлення в різних країнах до еміграції та імміграції населення.

Питання для обговорення

1. Інститут громадянства.
2. Набуття громадянства.
3. Припинення громадянства.

Питання для поглибленого вивчення теми

1. Теоретичні питання визначення правового положення особистості в зарубіжних країнах (поняття категорій «особистість», «людина» і

«громадянин», юридичне закріплення правового статусу людини і громадянина і фактичний стан).

2. Громадянство (підданство), порядок його придбання і втрати.
3. Способи набуття і втрати громадянства.

Вправи для самостійної роботи

Завдання 1

Надайте визначення таких понять: громадянство, підданство, філіація, натуралізація, оптація, реєстрація, трансферт, репатріація, денатуралізація, денаціоналізація, експатріація, екстрадиція, визнання, біпатрид, апатрид, іноземець, біженець.

Завдання 2

Скласти схеми:

- Підстави набуття громадянства в порядку натуралізації;
- Підстави набуття громадянства в порядку філіацій;
- Підстави припинення громадянства.

Завдання 3

Здійснити самостійний аналіз: Проаналізуйте в яких країнах світу дозволена денаціоналізація, денатуралізація, екстрадиція. Результати оформити у вигляді таблиці.

Завдання 4

Розглянути історико-правові передумови формування інституту громадянства. Результати оформити у вигляді таблиці.

Завдання 5

На прикладі однієї зарубіжної країни дослідити основні етапи розвитку та становлення законодавства про громадянство.

Завдання 6

Визначити політико-правові обумовленості сучасного етапу розвитку законодавства про громадянство.

Завдання 7

Привести приклади системи органів державної влади в зарубіжних країнах, які вирішують питання громадянства.

Завдання 8

На основі проведеного порівняльного дослідження визначити існуючі прогалини в законодавстві України в галузі регулювання питань громадянства та внести пропозиції щодо його удосконалення.

Семінарське заняття 9

Тема: Правовий статус іноземних громадян (підданих) та осіб без громадянства. Подвійне громадянство

Методичні рекомендації

Метою вивчення цієї теми є створення у студентів цілісного і комплексного уявлення про правове становище іноземних громадян, які перебувають на території нашої держави, про особливості статусу різних

категорій іноземних громадян. В результаті освоєння теми студенти повинні отримати теоретичні знання, а також придбати практичні вміння і навички щодо застосування нормативно-правових актів, що регулюють становище іноземців. Вивчення даної теми необхідно не тільки для загально-юридичних, але і для практичної підготовки студентів, так як студенти повинні придбати вміння застосовувати правові норми при вирішенні конкретних питань, що виникають на практиці.

Питання для обговорення

1. Правовий статус іноземних громадян (підданих) та осіб без громадянства.
2. Подвійне громадянство.
3. Правовий статус біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту в Україні.

Питання для поглибленого вивчення теми

1. Поняття іноземного громадянина, співвідношення з поняттям особи без громадянства.
2. Принципи правового положення іноземних громадян (принцип національного режиму, принцип рівноправності, принцип взаємності, принцип дотримання дипломатичних імунітетів).
3. Поняття правового статусу іноземних громадян як сукупності наданих їм прав і свобод, покладених на них в державі перебування обов'язків, а також відповідальності.
4. Види правового статусу іноземних громадян: за галузевою належністю; залежно від наявності законної підстави знаходження на території; в залежності від правових підстав перебування; в залежності від особливостей правового становища.
5. Міжнародні стандарти поведінки з іноземцями в країні перебування.

Вправи для самостійної роботи

Завдання 1

Здійснити самостійний аналіз: проаналізуйте такі явища як біпатризм та апатризм в зарубіжних країнах (результати оформити у вигляді таблиці).

Завдання 2

Здійснити самостійний аналіз: визначте в яких країнах легально існує подвійне громадянство (результати оформити у вигляді таблиці).

Завдання 3

Здійснити самостійний аналіз: проблемні питання щодо статусу біженців, мігрантів в зарубіжних країнах (результати оформити у вигляді таблиці).

Завдання 4

Громадяни, іноземці та особи без громадянства (апатриди): різні правові режими (результати оформити у вигляді таблиці).

Завдання 5

Визначте, що таке «Багатогромадянство».

Завдання 6

Визначте, що таке «Інститут притулку».

Семінарське заняття 10

Загальна характеристика та класифікація конституційних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина

Методичні рекомендації

При вивченні цієї теми студентам необхідно усвідомити, що основними елементами конституційно-правового статусу особи є права, свободи і обов'язки людини і громадянина, а також гарантії цих прав і свобод.

Студенти повинні вміти проаналізувати співвідношення понять «права людини» і «права громадянина», дати класифікацію конституційних прав і свобод.

Питання для обговорення

1. Поняття та класифікація конституційних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина.
2. Особисті (громадянські) права і свободи.
3. Політичні (публічні) права і свободи.
4. Соціально-економічні права і свободи.
5. Культурні права і свободи.

Питання для поглибленого вивчення теми

1. В якому співвідношенні знаходяться права і свободи людини і інтереси держави? Як конституції зарубіжних країн вирішують цю проблему?
2. Як класифікуються права, свободи і обов'язки?
3. Сучасні цивілізації, глобалізація сучасного світу і права людини.
4. Обов'язки людини і громадянина в зарубіжних країнах і особливості їх конституційно-правового регулювання.
5. Політична правоздатність та дієздатність.
6. Сутність основних прав і свобод. Положення про формально-юридичну рівність.
7. Обмеження прав людини і громадянина.
8. Особисті (цивільні) права і свободи: право на життя і недоторканність особи, право на опір насильству, право на свободу, недоторканність житла, таємницю листування, свободу пересувань і вибору місця проживання, свободу від довільного арешту і необґрунтованої кримінальної репресії, право на належну юридичну процедуру і ін.
9. Соціально-економічні права: право на володіння і розпорядження приватною власністю, право на підприємницьку діяльність, право на вільну працю, право на відпочинок, право на страйк.
10. Політичні права і свободи: активне і пасивне виборче право, право на референдум, свобода вираження думок, совісті, союзу і асоціацій, масових колективних дій, право на свободу слова, друку, інформації.

Вправи для самостійної роботи

Завдання 1

Яке значення громадянства для прав і свобод? Що значить право на громадянство?

Завдання 2

У чому відмінність позитивного і негативного формулювання прав і свобод, у чому сенс цієї відмінності?

Завдання 3

У чому полягає різниця права і свободи, права людини і права громадянина?

Завдання 4

Чи можна вважати колективні права природними, природженими і невідчужуваними? Обґрунтуйте відповідь.

Завдання 5

Що таке філіація, натуралізація, експатріація, екстрадиція?

Завдання 6

Що таке право на життя і фізичну цілісність? Як ви ставитеся до смертної кари, права на аборт, евтаназії, використання стовбурових клітин ембріона в медичних цілях?

Завдання 7

Порівняйте перелік конституційних прав, свобод і обов'язків, записаних в Конституції України і будь-якої конституції зарубіжної демократичної країни, порівняйте формулювання окремих прав, свобод і обов'язків в цих конституціях і дайте власний коментар.

Завдання 8

Чи можна розглядати права і свободи як дозвіл на тій підставі, що вони виходять від держави?

Завдання 9

У філософії категорії «свобода» зазвичай протистоїть «необхідність», в етиці – «відповідальність», в політиці – «порядок». В чому виражається правове зіставлення категорії «свобода» і чи має вона своє самостійний юридичний зміст?

Завдання 10

У 60-х роках ХХ століття в ряді міст Франції проходили масові несанкціоновані виступи молоді. Вони супроводжувалися заворушеннями і силовими акціями протестуючої молоді, які загрожували нормальному функціонуванню інститутів влади і безпеки населення. У цих умовах Президент Франції видав декрет про закриття університетів, заборону діяльності молодіжних політичних організацій і про залучення допомоги армії для наведення правопорядку і захисту інтересів суспільства і держави.

Дайте юридичну оцінку декрету Президента Франції.

Семінарське заняття 11

Тема: Гарантії здійснення конституційних прав і свобод людини і громадянина

Методичні рекомендації

Вивчення цієї теми необхідно почати з визначення поняття та встановлення видів гарантій здійснення конституційних прав і свобод людини і громадянина. Охарактеризувати конституційні і судові гарантії прав і свобод людини і громадянина в зарубіжних країнах. Встановити порядок здійснення та захисту прав і свобод громадян в державі.

Визначити обов'язки громадян і підданих в зарубіжних країнах. Розглянути інститут омбудсмана як принципово новий засіб захисту прав і свобод людини і громадянина.

Надати характеристику загальним та спеціальним гарантіям прав та свобод людини. Вміти порівняти існуючі системи гарантій прав особистості на прикладі зарубіжних країн. Дослідити діяльності міжнародних органів, що забезпечують захист прав особистості.

Питання для обговорення

1. Поняття та види гарантій здійснення конституційних прав і свобод людини і громадянина.
2. Порядок здійснення та захисту прав і свобод громадян в державі.

Питання для поглибленого вивчення теми

1. Гарантії і засоби захисту основних прав і свобод особистості в зарубіжних країнах (внутрішньодержавні кошти, міжнародно-правові інститути).
2. Конституційні і судові гарантії.
3. Обов'язки громадян і підданих в зарубіжних країнах.
4. Омбудсман – принципово новий засіб захисту прав і свобод людини і громадянина.

Вправи для самостійної роботи

Завдання 1

Які конституційні гарантії рівноправності?

Завдання 2

Для чого потрібні конституційні обмеження прав і свобод? Чи ці обмеження записати тільки в поточному законодавстві? Як вони формулюються в конституціях?

Завдання 3

Що являють собою конституційні гарантії прав і свобод? Яка різниця в цьому відношенні між демократичними і соціалістичними конституціями?

Завдання 4

Зробити таблицю:

Загальні гарантії прав та свобод людини	Спеціальні гарантії прав та свобод людини

Завдання 5

Дослідити соціально-історичні передумови прав людини і гарантій прав особистості, визначити зв'язок між станом розвитку суспільства в конкретному історичному періоді з гарантіями прав особистості.

Завдання 6

Дослідити існуючу систему гарантій прав особистості на прикладі однієї обраної Вами зарубіжної країни, закріплену в джерелах права (переважно - в конституційному праві обраної країни).

Завдання 7

Дослідити основні юридичні гарантії, способи захисту прав особистості на прикладі однієї обраної Вами зарубіжної країни, а також регулювання та діяльність інститутів, що гарантують дію прав особистості: судовий захист прав особистості, інститут уповноваженого з прав людини, прокуратуру як елемент системи гарантій прав особистості.

Завдання 8

Дослідження системи гарантій прав особистості в міжнародному праві (в рамках регіональних європейських організацій).

Завдання 9

Дослідження діяльності міжнародних органів, що забезпечують захист прав особистості (європейського суду).

Завдання 10

Омбудсмен (Уповноважений з прав людини) Швеції видав розпорядження про скасування закону про введення цензу осілості для виборців. Дайте юридичну оцінку акту омбудсмена.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 3. КОНСТИТУЦІЙНИЙ СТАТУС ЗАКОНОДАВЧОЇ ВЛАДИ ТА ГЛАВИ ДЕРЖАВИ

Семінарське заняття 12

Тема: Поняття, функції та місце парламенту у системі органів державної влади

Методичні рекомендації

Вивчення цієї теми слід почати з засвоєння поняття «парламент». Студенти повинні усвідомити компетенцію парламенту, який, як правило, наділений повноваженнями в декількох основних областях: законодавчій; фінансовій; зовнішньополітичній; по формуванню і контролю уряду, а також судовій.

Слід приділити увагу історичному розвитку парламентських установ (парламенту) і визначити їх місце в державному механізмі сучасних зарубіжних країн.

Питання для обговорення

1. Парламент як загальнонаціональний представницький орган держави.
2. Історичний розвиток парламентських установ (парламенту) і їх місце в державному механізмі сучасних зарубіжних країн.
3. Функції парламенту (законодавство, формування органів державної влади та контроль за їх діяльністю, затвердження Кабміном і контроль за виконанням бюджету, зовнішня політика, судова діяльність).
4. Законодавчий процес у парламентах зарубіжних країн (поняття, стадії).

Питання для поглибленого вивчення теми

1. Парламент і парламентаризм.
2. «Раціоналізований» парламентаризм.
3. Парламент як загальнонаціональний представницький орган держави.
4. Виникнення і розвиток парламенту. Різноманіття форм парламентів в сучасну епоху. Партійний і соціальний склад парламентів.
5. Законодавча процедура в парламентах. Процедура трьох читань.
6. Делеговане законодавство, які тут функції парламенту?

Вправи для самостійної роботи

Завдання 1

Визначте особливості формування однопалатний та двопалатних парламентів.

Завдання 2

Яке місце посідає парламент в системі розподілу влад?

Завдання 3

Чи здійснюється законодавча функція у відсутності парламенту чи поза ним?

Завдання 4

Які функції, окрім законодавчої, виконує парламент?

Завдання 5

У чому проявляється представницький характер парламенту?

Завдання 6

Що представляє собою законодавство як діяльність? Які значення цього терміну Вам ще відомі?

Завдання 7

Які існують форми парламентського контролю?

Завдання 8

Що означає Ратифікація та Денонсація міжнародних договорів? Навіщо необхідна участь парламенту у цьому процесі?

Завдання 9

Виразити схематично або таблицею: конституційна модель законодавчої влади (порядок формування, структура, повноваження).

Завдання 10

Виразити схематично або таблицею: Поняття та основні стадії законодавчого процесу на прикладі різних країн.

Семінарське заняття 13

Тема: Порядок формування парламенту і строк його повноважень.

Внутрішня структура парламенту

Необхідно звернути увагу на різноманіття форм парламентів. Розглянути структуру парламенту і порядок формування його палат, комітетів або комісій палат. Вивчити порядок організації і діяльності партійних фракцій (груп) парламенту. Проаналізувати переваги і недоліки двопалатних і однопалатних парламентів, підстави і процедуру розпуску парламентів (палат).

На завершення, необхідно розглянути порядок роботи парламентів, права верхніх і нижніх палат парламентів у законотворчій діяльності, характерні риси та особливості стадій законодавчого процесу.

Питання для обговорення

1. Порядок формування парламенту і строк його повноважень.
2. Внутрішня структура парламенту.
3. Компетенція парламентів і способи її закріплення.
4. Законодавча процедура в парламентах.
5. Порядок діяльності парламентів, звичайні і надзвичайні сесії.

Питання для поглибленого вивчення теми

1. Партійний і соціальний склад парламентів.
2. Порядок формування парламентів. Виборність, заміщення місць в порядку призначення та успадкування.
3. Структура парламентів. Двопалатні парламенти і особливості правового становища палат. Двопалатні парламенти з рівноправними палатами (Сенат і Палата представників Конгресу США, Сенат і Палата депутатів Парламенту Італії).
4. Двопалатні парламенти з нерівноправними палатами (Палата громад і Палата лордів Парламенту Великої Британії, Палата представників і Палата радників Парламенту Японії та ін.).
5. Загальна характеристика ролі верхніх палат в двопалатних парламентах. Їх статус і повноваження.
6. Однопалатні парламенти.
7. Парламенти з абсолютно необмеженою компетенцією (Великобританія, Нова Зеландія). Парламенти з абсолютно обмеженою компетенцією (США, Франція), парламенти з відносно обмеженою компетенцією (Індія, Малайзія, ФРН).
8. Колегіальні органи палат: бюро, президії. Партійні фракції і їх роль в парламентській діяльності. Регламент парламенту і його палат.
9. Посадові особи палат і їх правове становище.
10. Нормативні акти, що приймаються парламентами. Інші акти, прийняті парламентами (резолюції і їх види, постанови, звернення і т. п.).

11. Законодавча процедура в парламентах. Її основні стадії: внесення законопроекту і коло суб'єктів права законодавчої ініціативи; обговорення законопроекту і регламентація дебатів; порядок внесення поправок, змін і доповнень до законопроекту; прийняття закону і види голосування, розгляд законопроекту в іншій палаті і система подолання колізій між палатами в законодавчому процесі; затвердження законопроектів і набрання ними чинності. Процедура трьох читань.

12. Комітети (комісії) парламентів. Види комітетів і порядок їх формування.

13. Контроль парламентів над діяльністю урядів в парламентарних країнах. Вотум довіри і недовіри. Конструктивний вотум недовіри в парламентській практиці ФРН.

14. Резолюція осуду (вотум недовіри), інтерпелляція. Парламентські питання уряду. Расследовательські комітети. Омбудсман. Обмежений характер парламентського контролю за діяльністю уряду.

15. Деякі форми парламентського контролю за діяльністю урядів, що застосовуються в президентських республіках.

16. Діяльність парламентів в фінансово-економічній області. Ухвалення бюджету, контроль за його виконанням. Участь парламенту в економічному плануванні. Контроль за державним сектором економіки.

17. Зовнішньополітичні повноваження парламентів.

18. Судові повноваження парламентів.

Вправи для самостійної роботи

Завдання 1

I. Блок

1. Назвіть критерії, за якими структурується парламент.
2. У чому полягає мета структурування парламенту ?
3. Назвіть органи парламенту.
4. Чи впливає структура парламенту на ефективність його роботи?
5. В якому документі визначена структура парламенту ?
6. Дайте визначення поняття парламентської фракції.
7. Який принцип лежить в основі утворення парламентських фракцій?

Завдання 2

II. Блок

1. В чому суть представницької функції парламенту ?
2. Які правові акти приймає парламент як представницький орган ? Яка їх юридична сила ?
3. Які правові акти приймає парламент як законодавчий орган ? Яка їх юридична сила ?
4. В чому суть законодавчої функції парламенту ?
5. Які правові акти приймає парламент як установчий орган ? Яка їх юридична сила ?
6. В чому суть державотворчої (установчої) функції парламенту ?
7. До якої з «гілок влади» належить парламент ?

8. Вкажіть наявні взаємовідносини між парламентом та іншими органами державної влади.
9. Чи підпорядковується парламент іншим органам державної влади ?
10. В чому характерна відмінність парламенту від інших вищих органів державної влади в Україні ?

Завдання 3

III. Блок

1. Дайте визначення парламентаризму ?
2. Як співвідносяться поняття парламентаризму і конституціоналізму?
3. Чи може існувати парламентаризм в недемократичній державі ?
4. Чи можна стверджувати про існування парламентаризму в США, Канаді, Франції, Німеччині та в Україні?
5. Охарактеризуйте сучасні тенденції розвитку парламентаризму в зарубіжних країнах.

Семінарське заняття 14

Тема: Конституційно-правовий статус члена парламенту

Методичні рекомендації

При підготовці до заняття з даної теми необхідно вивчити конституційно-правовий статус депутата. Вивчити правовий статус парламентарія, його права та обов'язки, депутатський імунітет і індемнітет, «мандат депутата», та визначити його юридичну природу. Встановити права і обов'язки депутата. Визначити право законодавчої ініціативи, право на участь у засіданнях палат, комітетів, комісій. Охарактеризувати форми і гарантії депутатської діяльності. Розглянути випадки дострокового припинення повноважень депутата.

Питання для обговорення

1. Конституційно-правовий статус члена парламенту.
2. Депутатський імунітет (депутатська недоторканність).
3. Депутатський індемнітет.

Питання для поглибленого вивчення теми

1. Правове становище депутата.
2. Зміст депутатського мандата.
3. Відсутність імперативного мандата і право відкликання.
4. Імунітет і індемнітет.
5. Які існують двопалатні системи парламенту і навіщо вони потрібні?
6. В чому різниця імперативного та вільного мандату в Теорії и на Практиці?
7. Яка різниця між сесією та засіданням?
8. Якими можуть бути результати парламентських розслідувань?
9. Чим відрізняється Імпічмент від Політичної парламентської відповідальності?
10. Яка різниця між депутатом та делегатом?

Вправи для самостійної роботи

Завдання 1

I. Блок

1. Депутат парламенту – державний діяч, політик чи парламентарій?
2. З якого моменту повноваження депутата парламенту розпочинаються?
3. Яка роль присяги депутата парламенту.
4. Чи є депутати парламенту представниками всього народу чи лише своїх виборців ?
5. Чи вважається депутат парламенту державним службовцем?

Завдання 2

II. Блок

1. Поняття депутатського мандату.
2. Які дії мають наслідком втрату депутатського мандату ?
3. Яка діяльність є несумісною з депутатським мандатом?
4. Яка процедура «примусового» позбавлення депутатського мандату.
5. Чи може народний депутат добровільно відмовитись від депутатського мандату?

Завдання 3

III. Блок

1. Які вимоги висуваються до осіб, що висуваються кандидатами в депутати парламенту?
2. Які особи позбавлені можливості кандидування на посаду депутата парламенту?
3. Що таке депутатський імунітет?
4. Що таке депутатський індемнітет?
5. Чи позбавлення депутатського імунітету тягне за собою втрату депутатського мандату?

Завдання 4

IV. Блок

1. Перелічіть підстави дострокового припинення повноважень депутата парламенту?
2. В чому відмінність між поняттями «припинення повноважень парламенту» і «припинення повноважень депутата»?
3. В яких випадках для припинення повноважень депутата парламенту необхідне рішення суду?
4. Чи має право депутат, повноваження якого припинені повторно балотуватися на цю посаду?
5. Які соціальні гарантії надає держава колишнім депутатам парламенту?

Семінарське заняття 15

Тема: Поняття і місце глави держави у системі органів державної влади

Методичні рекомендації

При підготовці до заняття з даної теми необхідно вивчити правовий статус глави держави: поняття, місце в системі державної влади, компетенція, повноваження, відповідальність, гарантії. При вивченні цієї теми особливе значення має питання про місце і роль глави держави в системі влади, оскільки умови заміщення цього поста і повноваження глави держави залежать, перш за все, від форми правління (монархія або республіка). Аналізуючи місце глави держави в системі державних органів, слід звернути увагу на взаємини глави держави з парламентом і урядом, так як є різниця між юридичним і фактичним становищем глави держави. Наприклад, в парламентських монархіях (Великобританія, Японія) і парламентських республіках (ФРН, Італія) юридично повноваження глави держави можуть бути широкими, а фактично країною править глава уряду (прем'єр-міністр). У той же час в країнах з президентською формою правління (США, країни Латинської Америки) президент є не тільки главою держави, а й главою уряду і володіє реальними широкими повноваженнями з управління державою.

Питання для обговорення

1. Поняття глави держави.
2. Інститут монарха.
3. Інститут президента.

Питання для поглибленого вивчення теми

1. Місце і роль глави держави в державному механізмі зарубіжних країн.
2. Монарх як глава держави. Суверенітет монарха.
3. Інститут президентства в зарубіжних країнах: виникнення, основні риси конституційно-правового статусу.

Вправи для самостійної роботи

Завдання 1

I. Блок

1. Дайте визначення глави держави.
2. У чому полягає призначення інституту глави держави ?
3. Назвіть особливості президента як глави держави.
5. Чому Президента ще називають «Гарантом Конституції» ?

Завдання 2

II. Блок

1. Охарактеризуйте місце Президента (на прикладі декількох країн) у системі органів державної влади.
2. Президент – офіційна особа, посадова особа чи орган державної влади ?
3. До якої гілки влади належить Президент ?

4. Назвіть атрибути Президента.

5. Якими можуть бути правові наслідки використання права вето ?

Завдання 3

III. Блок

1. Які вимоги пред'являються до кандидата у Президенти(на прикладі декількох країн)?

2. Чи встановлено законодавством максимальний вік перебування Президента(на прикладі декількох країн) на посаді ?

3. За якою виборчою системою обирається Президент (на прикладі декількох країн)?

4. Порядок складення присяги новообраним Президентом (на прикладі декількох країн).

5. Чим відрізняється представницький мандат Президента від представницького мандата депутата парламенту ?

Завдання 4

IV. Блок

Схема: Розкрийте основні етапи еволюції інституту глави держави

Семінарське заняття 16

Тема: Повноваження глави держави

Методичні рекомендації

При підготовці до заняття з даної теми необхідно розглянути повноваження глави держави у сфері державного управління, законотворчої діяльності та законодавчої ініціативи в залежності від форми правління (на прикладі конкретних країн). Слід звернути увагу як на внутрішні так і на зовнішні повноваження глави держави.

Питання для обговорення

1. Повноваження глави держави, пов'язані з діяльністю органів державної влади.

2. Повноваження глави держави у сфері оборони країни і забезпечення безпеки держави. Повноваження в галузі зовнішньої політики.

3. Повноваження глави держави у сфері забезпечення конституційного статусу особистості.

4. Правотворча діяльність глави держави.

Питання для поглибленого вивчення теми

1. Компетенція глави держави у сфері державного управління (Роль глави держави у формуванні уряду в парламентарній монархії (Великобританія, Японія), в дуалістичній монархії, в президентській республіці (США, Мексика). Участь глави держави в призначенні і зсуві чиновників. Глава держави як верховний головнокомандувач збройними силами, його повноваження у сфері оборони і безпеки).

2. Компетенція глави держави у сфері законодавства (Скликання парламенту на сесії. Право розпуску парламенту. Оголошення виборів.

Участь глави держави в законодавчому процесі. Законодавча ініціатива, послання парламенту. Право вето і його види. Промульгацію законів. Нормотворча діяльність глави держави. Загальні і специфічні риси законодавчих повноважень глави держави в парламентській монархії, в парламентській республіці, в президентській республіці).

3. Зовнішньополітичні повноваження глави держави (Представництво держави в сфері зовнішніх зносин. Призначення дипломатичних представників. Участь в укладанні і ратифікації міжнародних договорів і угод. Загальні і специфічні риси зовнішньополітичних повноважень глави держави в парламентській монархії (Великобританія), в дуалістичній монархії, в парламентській республіці (Італія, Індія), в президентській республіці (США).

4. Інші повноваження глави держави: право помилування, право нагородження орденами і медалями, церемоніальні повноваження і т.д.

5. Надзвичайні повноваження глави держави (США, Франція, Індія)

Вправи для самостійної роботи

Завдання 1

Зробити порівняльний аналіз становища президента і канцлера в Німеччині та визначити їх повноваження.

Завдання 2

Виразити схематично або таблицею: компетенція глави держави у формуванні уряду стосовно різних форм правління, в здійсненні влади і управління державою, в призначенні і зсуві чиновників, у сфері законодавства, керівництва збройними силами, зовнішньополітичної діяльності і т. д.

Завдання 3

Виразити схематично або таблицею: надзвичайні повноваження глави держави (на прикладі декількох зарубіжних країн).

Завдання 4

Виразити схематично або таблицею: виявити закріплені в Конституції (на прикладі декількох зарубіжних країн), форми взаємодії президента/монарха з органами державної влади.

Завдання 5

Виразити схематично або таблицею: порівняльний аналіз повноважень президентів України і Франції (або іншої країни на Ваш вибір).

Семінарське заняття 17

Тема: Порядок заміщення посади глави держави у монархіях та республіках

Методичні рекомендації

Студент повинен провести порівняльно-правовий аналіз підстав та порядку дострокового припинення повноважень глави держави та іноземних лідерів. Слід встановити підстави дострокового припинення повноважень

Президента України і глав таких іноземних держав, як Сполучені Штати Америки, Французька Республіка та ін. Провести порівняльно-правовий аналіз даних підстав, виявити відмінності в їх змісті і законодавчому закріпленні. Виявити та проаналізувати порядок дострокового припинення повноважень глав держав, визначені його особливості та схожість за змістом і порядком реалізації.

Питання для обговорення

1. Припинення повноважень глави держави як специфіка його правового статусу.
2. Відставка глави держави.
3. Припинення повноважень глави держави в разі стійкої недієздатності за станом здоров'я здійснювати, повноваження які йому належать.
4. Відмова глави держави від посади.

Питання для поглибленого вивчення теми

1. Системи престолонаслідування.
2. Поняття легіслатури глави держави, її види.
3. Підстави та порядок дострокового припинення повноважень глави держави.
4. Процедура дострокового припинення повноважень глави держави.

Вправи для самостійної роботи

Завдання 1

Проаналізуйте конституційні основи виникнення і припинення повноважень глави держави. Припинення повноважень глави держави (на прикладі декількох зарубіжних країн) у зв'язку із закінченням їх терміну.

Завдання 2

Дослідить підстави дострокового припинення повноважень глави держави: відставка, стан здоров'я, відмова від посади (на прикладі декількох зарубіжних країн).

Завдання 3

Визначте порядок і проблеми тимчасового виконання повноважень глави держави (на прикладі декількох зарубіжних країн).

Завдання 4

У чому полягають гарантії глави держави, який припинив виконання своїх повноважень, і членам його сім'ї.

Завдання 5

Проаналізуйте поняття відповідальності глави держави. Форми відповідальності в конституціях держав.

Завдання 6

Що являють собою сучасні умови застосування імпичменту.

Завдання 7

Визначте відповідальність глави держави в кримінальному праві на прикладі декількох зарубіжних країн.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 4 КОНСТИТУЦІЙНИЙ СТАТУС ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ТА СУДОВОЇ ВЛАДИ ДЕРЖАВИ

Семінарське заняття 18

Тема: Поняття і місце виконавчої влади у системи органів державної влади. Порядок формування, структура та склад урядів

Методичні рекомендації

При підготовці до семінарського заняття з даної теми необхідно вивчити конституційно-правовий статус Уряду. Визначити порядок формування, склад та структуру Уряду. Встановити взаємовідносини Уряду з главою держави, законодавчою владою та іншими органами державної влади.

Питання для обговорення

1. Поняття Уряду.
2. Способи формування Уряду. Склад і структура Уряду.
3. Глава уряду: правовий статус, способи заняття посади.
4. Види урядів і їх характеристика.

Питання для поглибленого вивчення теми

1. Хто вперше використав термін «уряд»?
2. Вкажіть найбільш поширені назви вищого органу урядової влади в зарубіжних країнах
3. Місце уряду в системі органів державної влади.
4. Чому у сучасних умовах спостерігається зростання ролі урядової влади?
5. У чому виявляється централізація урядової влади?
6. Позапарламентський спосіб формування уряду.
7. Вимоги, що пред'являються до кандидатів у міністри. Інші фактори, що враховуються при формуванні уряду.
8. Глава уряду, порядок його призначення, правове становище і роль.

Вправи для самостійної роботи

Завдання 1

Виразити схематично або таблицею: загальні і специфічні риси порядку формування уряду в парламентській монархії, в дуалістичній монархії, в парламентській республіці, в президентській республіці, в змішаній республіці.

Завдання 2

Виразити схематично або таблицею: загальні і специфічні риси правового положення глави уряду в парламентській монархії (Великобританія, Японія), в дуалістичній монархії, в парламентській республіці (Італія, ФРН, Індія), в президентській республіці (США).

Завдання 3

Інститут уряду і його роль в державному механізмі. Уряд і кабінет. Уряд в президентських республіках, абсолютних і дуалістичних монархіях. Уряд в країнах з парламентарними формами правління.

Завдання 4

Приведіть приклади видів уряду: партійний і безпартійний уряд; однопартійні і коаліційні уряди; уряди більшості і уряду меншості. Особливості урядів національної єдності і «службових» урядів.

Завдання 5

Виразити схематично або таблицею: порядок формування уряду при різних формах правління.

Завдання 6

Виразити схематично або таблицею: на прикладі декількох зарубіжних країн визначити склад і структуру уряду; міністри, державні міністри, міністри без портфеля і парламентські секретарі, їх роль в діяльності уряду. Інститут глави уряду і його особливості в різних країнах.

Завдання 7

Порядок діяльності уряду. Чергові засідання як основна форма діяльності уряду, порядок їх проведення. Урядові комітети і їх різновиди.

Завдання 8

Виразити схематично або таблицею: принципи функціонування уряду.

Семінарське заняття 19

Тема: Компетенція уряду

Методичні рекомендації

Готуючись до семінарського заняття, студенту слід чітко окреслити поле діяльності уряду. На конкретних прикладах визначити повноваження уряду у зарубіжних країнах у сфері політичного керівництва, в галузі управління, у сфері законодавства, охарактеризувати зовнішньополітичні та надзвичайні повноваження. Слід зазначити, що до інших повноважень уряду конституція та закони можуть відносити рішення про амністії, про пом'якшення або відстрочення покарання; у певних випадках глава уряду підписує закони, прийняті парламентом, низка законів скріплюється підписом прем'єр-міністра. Сучасні уряди мають повноваження у сфері управління економікою, соціальних проблем, у сфері управління культурою, у справах спорту, туризму, контролюють діяльність засобів масової інформації.

Розглядаючи порядок роботи уряду в зарубіжних країнах, необхідно відмітити, що для багатьох зарубіжних країн характерним є розрив між юридичним і фактичним статусом уряду. У більшості конституцій положення, що стосуються предметної компетенції уряду відсутні або сформульовані поверхнево. Конституції багатьох парламентарних держав усі виконавчі повноваження доручають не уряду, а главі держави, що не відповідає дійсності. При цьому уряд іноді наділяється суто дорадчими функціями при главі держави (Данія, Норвегія).

Питання для обговорення

1. Функції та компетенція уряду.
2. Порядок діяльності уряду.
3. Конституційно-правова природа актів уряду.

Питання для поглибленого вивчення теми

1. Повноваження урядів в галузі державного управління.
2. Повноваження уряду у сфері законодавства.
3. Регламентарна влада уряду (Франція, Італія).
4. Співвідношення регламенту і закону.
5. Делеговане законодавство, його сутність, причини появи, види, способи контролю над ним.
6. Методи і форми впливу уряду на законодавчу діяльність парламенту.
7. Повноваження уряду у галузі зовнішньої політики.
8. Керівництво збройними силами і дипломатичним апаратом.

Вправи для самостійної роботи

Завдання 1

Виразити схематично або таблицею: повноваження уряду і їх правове регулювання (на прикладі декількох зарубіжних країн).

Завдання 2

Виразити схематично або таблицею: повноваження урядів: звичайні і надзвичайні (на прикладі декількох зарубіжних країн).

Завдання 3

Виразити схематично або таблицею: порівняльна характеристика повноважень глави уряду в зарубіжних країнах.

Завдання 4

Виразити схематично або таблицею: взаємовідносини уряду і парламенту в парламентарній монархії (Великобританія, Японія), в дуалістичній монархії, в парламентській республіці (Італія, ФРН, Індія), в президентській республіці (США).

Семінарське заняття 20

Тема: Конституційно-правова відповідальність уряду

Методичні рекомендації

Готуючись до семінарського заняття, студенту слід в першу чергу розглянути питання конституційного регулювання відповідальності урядів, міністрів та посадових осіб. Слід відзначити, що саме цим вона відрізняється від відповідальності за порушення конституційно-правових норм, які несуть посадові особи уряду за нормами інших галузей права – кримінального, адміністративного, цивільного. Відзначити, що конституційно-правова відповідальність уряду є переважно політичною і не має ні матеріального, ні репресивного характеру. Слід знати, що настання зазначеної відповідальності не обов'язково пов'язане із наявністю вини. Тільки в певних випадках вона

настає за наявності вини тієї чи іншої посадової особи уряду, яка має встановлюватися з дотриманням законних процесуальних норм.

Проаналізувати правові основи юридичної і політичної відповідальності і процедуру застосування в різних зарубіжних країнах.

Питання для обговорення

1. Відповідальність урядів та її види.
2. Парламентська відповідальність уряду.
3. Відставка уряду: підстави і порядок.

Питання для поглибленого вивчення теми

1. Юридична природа конституційної відповідальності в теорії і історії юридичної науки.
2. Інститут парламентської відповідальності уряду, колективна і індивідуальна відповідальність міністрів.
3. Порядок діяльності урядів.
4. Процедура прийняття рішень.
5. Керівництво державним апаратом.

Вправи для самостійної роботи

Завдання 1

Механізм конституційно-правової відповідальності уряду в країнах Європи.

Завдання 2

Порівняльний аналіз відповідальності уряду перед парламентом на Американському континенті.

Завдання 3

Відповідальність уряду в країнах Співдружності Незалежних Держав.

Завдання 4

Інститути формування і відставки Уряду. Парламентська довіра і недовіра Уряду.

Завдання 5

Відповідальність Уряду як учасника законодавчого процесу.

Семінарське заняття 21

Тема: Поняття і місце судової влади у системі органів державної влади. Принципи організації та функціонування судових систем

Методичні рекомендації

Вивчення цієї теми перш за все слід почати з визначення поняття судової влади та її соціальної функції (забезпечення верховенства права). Виявити місце судової влади в системі поділу влади.

Проаналізувати конституційно-правові принципи організації та діяльності судових систем. Розглянути три моделі побудови судової системи: єдина система судів загальної юрисдикції (наприклад, Швеція, Японія); самостійна судова система кожного із суб'єктів федерації (наприклад, США); поряд з системою судів загальної юрисдикції діють самостійні спеціалізовані

системи судів (в більшості країн). Необхідно також вивчити правове становище органів, які сприяють правосуддю, до яких відносяться прокуратура, адвокатура і нотаріат. дати поняття конституційного правосуддя. Сказати про дві основні моделі конституційного правосуддя (перша - коли суди загальної юрисдикції вирішують питання про конституційність правових актів у зв'язку з розглядом конкретної справи (Греція, Японія, США і ряд інших країн), і друга, характерна для більшості країн, - коли конституційне правосуддя довірено спеціальному органу – Конституційному суду або Верховному суду).

Питання для обговорення

1. Поняття та ознаки судової влади, її співвідношення з іншими гілками влади.
2. Принципи судової влади.
3. Моделі судових систем.
4. Функції та форми реалізації судової влади (конституційне, цивільне, господарське, адміністративне, кримінальне).

Питання для поглибленого вивчення теми

1. Повноваження і функції судової влади.
2. Конституційні засади організації та діяльності судових органів.
3. Принципи: незалежність суду; колегіальність при розгляді справ; професіоналізм суддів; право на оскарження рішень; гласність при розгляді справ; рівноправність сторін у процесі; змагальність при розгляді справ.
4. Системи судових органів.
5. Вищі органи судової влади.

Вправи для самостійної роботи

Завдання 1

Принципи та функції судової влади

Принцип	Зміст
Принцип паритетності	
Принцип справедливості	
...	

Завдання 2

Моделі судових систем світу

Модель судової системи	Країни	Особливості (види судів, спеціалізація, судові органи, органи та посадовці, які сприяють здійсненню правосуддя)

Семінарське заняття 22

Тема: Конституційна юстиція

Методичні рекомендації

Метою вивчення цієї теми є оволодіння студентів знаннями про моделі конституційної юстиції у сучасному світі, загальні риси і особливості здійснення конституційного судочинства в зарубіжних країнах; з'ясування особливостей національної моделі конституційної юстиції в порівняльній перспективі. Студенту слід провести аналіз еволюції систем конституційного контролю в зарубіжних країнах. Розглянути американську, європейську і іберійську систему конституційної юстиції та конституційного контролю.

Питання для обговорення

1. Судова система і конституційна юстиція в зарубіжних країнах.
2. Конституційне правосуддя.
3. Організація Конституційних судів: порядок формування, структура, повноваження, законодавче регулювання.
4. Конституційне судочинство.
5. Квасісудові органи конституційного контролю в зарубіжних країнах.

Питання для поглибленого вивчення теми

1. Історичні витоки конституційного контролю.
2. Юридичні підстави та мотиви введення судового конституційного контролю.
3. Моделі конституційного контролю і конституційної юстиції в сучасному світі.
4. Особливості організації та здійснення конституційної юстиції в Україні в контексті світового досвіду.

Вправи для самостійної роботи

Завдання 1

Виразити схематично або таблицею: судовий і квазісудовий контроль.

Завдання 2

Виразити схематично або таблицею: конституційна юстиція в Польщі, Угорщині, Болгарії, Чехії, Словаччини, країнах Балтії.

Завдання 3

Виразити схематично або таблицею: реалізація ідеї конституційного контролю у Франції. Статус Конституційної Ради. Напрямки діяльності. Особливості внутрішньої організації.

Завдання 4

Виразити схематично або таблицею: американська модель конституційної юстиції.

Завдання 5

Виразити схематично або таблицею: європейська (континентальна, австрійська) модель конституційної юстиції: історія становлення та розвитку.

Завдання 6

Виразити схематично або таблицею: забезпечення верховенства права без створення самостійного інституту конституційного контролю: Сполучене Королівство Великобританії і Північної Ірландії; Королівство Нідерландів.

Завдання 7

Виразити схематично або таблицею: особливості конституційного контролю в соціалістичних державах: радянська модель конституційного контролю. Конституційний контроль в КНР.

Семінарське заняття 23 **Тема: Правовий статус суддів**

Методичні рекомендації

У темі особливу увагу слід приділити правовому статусу суддів і конституційним гарантіям незалежності органів правосуддя.

1. Конституційно-правовий статус суддів.
2. Правовий статус суддів (вимоги до суддів, порядок призначення суддів, принципи правосуддя, що забезпечують правовий статус судді). (таблиця)
3. Відповідальність суддів та судової влади: підстави, види, приклади.

Вправи для самостійної роботи

Завдання 1

Правовий статус суддів (приклад України)*

Місцеві суди		
<i>Вимоги до суддів</i>	<i>Порядок призначення суддів</i>	<i>Принципи правосуддя, що забезпечують правовий статус судді</i>
Апеляційні суди		
<i>Вимоги до суддів</i>	<i>Порядок призначення суддів</i>	<i>Принципи правосуддя, що забезпечують правовий статус судді</i>
Верховний Суд		
<i>Вимоги до суддів</i>	<i>Порядок призначення суддів</i>	<i>Принципи правосуддя, що забезпечують правовий статус судді</i>
Конституційний Суд України		
<i>Вимоги до суддів</i>	<i>Порядок призначення суддів</i>	<i>Принципи правосуддя, що забезпечують правовий статус судді</i>

*або оберіть будь яку іншу країну

Семінарське заняття 24

Тема: Місцеве управління у зарубіжних країнах

Методичні рекомендації

Вивчення студентами цієї теми слід почати зі з'ясування поняття територіального устрою держави. Розглянути територіальний устрій основних форм держави (унітарної і федеративного), їх правові особливості.

При вивченні місцевого (муніципального) самоврядування і управління важливо усвідомити, що органи місцевого самоврядування при наданих їм повноважень незалежні від органів державної влади, за винятком діяльності з виконання завдань державного управління. Звернути увагу на різноманіття систем і моделей місцевого самоврядування в зарубіжних країнах, а також на причини їх різноманітності. Розглянути основні системи місцевого самоврядування, їх структуру та повноваження. Проаналізувати порядок формування органів місцевого самоврядування та управління, що поєднує характерні ознаки безпосередньої і представницької демократії.

На завершення, необхідно виявити особливості взаємовідносин органів місцевого самоврядування та управління, а також взаємовідносин органів місцевого самоврядування та органів державної влади.

Питання для обговорення

1. Поняття управління і самоврядування.
2. Конституційно-правові основи місцевого самоврядування.
3. Європейська Хартія про місцеве самоврядування.
4. Основні конституційні моделі управління і самоврядування в зарубіжних країнах.
5. Система органів управління на місцях: континентальна, англосаксонська, іберійська і радянська моделі.

Питання для поглибленого вивчення теми

1. Міжнародні стандарти місцевого самоврядування.
2. Європейські правові стандарти місцевого самоврядування.
3. Моделі місцевого самоврядування в зарубіжних країнах.
4. Види, структура та повноваження органів місцевого самоврядування зарубіжних країн.
5. Відносини органів місцевого управління з центральними органами влади.
6. Захист муніципальних прав і свобод місцевого самоврядування у зарубіжних країнах (місцеві омбудсмени).
7. Новітні муніципальні реформи в зарубіжних країнах. Належне врядування (Good Governance) у країнах Європейського Союзу. Засади New public management в зарубіжних країнах.
8. Що означає «громадська участь» відповідно до керівних принципів щодо громадської участі у процесі прийняття політичних рішень?
9. Наведіть приклади країн, в яких існує посада місцевого омбудсмена.

10. Хто такий спеціалізований омбудсмен? Наведіть декілька прикладів спеціалізації омбудсменів та країни, в яких вони функціонують.

11. На яких принципах сформувалась концепція належного врядування?

12. Що означає концепція належного врядування?

13. Які показники (індекси) належного врядування використовуються в рамках запровадження вказаної концепції?

14. Окресліть сутність концепції New public management (нове публічне управління).

15. Назвіть основні засади New public management.

Вправи для самостійної роботи

Завдання 1

Міжнародні стандарти місцевого самоврядування

Назва документа	Дата прийняття	Короткий зміст (основна мета документа)
1.		
2.		
3.		
...		

Завдання 2

Європейські стандарти місцевого самоврядування

Назва документа	Дата прийняття	Короткий зміст (основна мета документа)
1.		
2.		
3.		
...		

Завдання 3

Моделі місцевого самоврядування в зарубіжних країнах

Модель місцевого самоврядування	Країни	Основні особливості
1. Англосаксонська		
2.		
3.		
...		

Завдання 4

Види й структура органів місцевого самоврядування зарубіжних країн*

Країна	Види омс	Структура омс
1.		
2.		
3.		
...		

*не менше 3х країн на власний вибір

Завдання 5

Схема: «Повноваження органів місцевого самоуправління»

Зобразіть схематично повноваження органів місцевого самоуправління. Ви можете зробити це взагалі відповідно до обраної моделі місцевого самоврядування, або обрати будь-яку країну (окрім України).

Завдання 6

Схема: «Форми впливу центральних органів влади на органи місцевого самоуправління».

Зобразіть схематично форми впливу та можливі санкції центральних органів влади по відношенню до органів місцевого самоврядування. Ви можете обрати будь-яку країну.

ТЕМИ КУРСОВИХ РОБІТ З ДИСЦИПЛІНИ «ПОРІВНЯЛЬНЕ КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО»

1. Конституція як джерело конституційного права в Україні і зарубіжних країнах.
2. Джерела конституційного права в Україні і зарубіжних країнах.
3. Сучасні тенденції конституційно-правового розвитку в Україні і зарубіжних країнах.
4. Основи конституційного ладу, їх правове оформлення та закріплення в Україні і зарубіжних країнах.
5. Конституційний контроль в Україні і зарубіжних країнах.
6. Конституційні принципи зовнішніх зносин в Україні і зарубіжних країнах.
7. Структура і зміст сучасної конституції.
8. Поняття та концептуальні засади основних прав і свобод людини і громадянина.
9. Конституційні гарантії основних прав і свобод в Україні і зарубіжних країнах.
10. Інститут Уповноваженого з прав людини (омбудсмана) в Україні і зарубіжних країнах.
11. Особисті права і свободи (зміст і гарантії) в Україні і зарубіжних країнах.
12. Політичні права і свободи в Україні в зарубіжних країнах (зміст і гарантії).
13. Соціальні, економічні права і права в галузі культури в Україні і зарубіжних країнах.
14. Судові гарантії основних прав і свобод в Україні і зарубіжних країнах.
15. Форма держави, її характерні риси та особливості в сучасних зарубіжних державах.
16. Парламентарна монархія: конституційно-правові особливості.
17. Президентська республіка: конституційно-правові особливості.
18. Парламентська республіка: конституційно-правові особливості.
19. Конституційний принцип поділу влади і його здійснення в Україні і зарубіжних країнах.
20. Концепція правової держави і її реалізація в Україні і зарубіжних країнах.
21. Соціальна держава: доктрина і практика України і зарубіжних країн.
22. Унітарна держава і її різновиди.

23. Свобода слова і друку в політико-правовій практиці країн Заходу.
24. Автономія в зарубіжних державах.
25. Парламент і його роль в державному механізмі України і зарубіжних країн.
26. Парламент і парламентаризм.
27. Функції парламенту.
28. Законодавча процедура в Україні і зарубіжних країнах.
29. Глава держави і його роль в державному механізмі.
30. Уряд як носій виконавчої влади.
31. Інститут парламентської відповідальності уряду.
32. Основні тенденції еволюції партійних систем.
33. Консервативні партії і їх роль в політичній системі країн Заходу.
34. Ліберальні партії в політичній системі країн Заходу.
35. Правова регламентація діяльності політичних партій в Україні і зарубіжних країнах: закони про політичні партії.
36. Двопартійні системи в зарубіжних країнах.
37. Багатопартійні системи і їх різновиди.
38. Мажоритарна виборча система і її різновиди.
39. Пропорційна виборча система і її різновиди.
40. Місцеве самоврядування та його різновиди в зарубіжних країнах.

**Варіанти модульних контрольних робіт з дисципліни
«Порівняльне конституційне право»
для студентів очної форми навчання, II семестр**

Варіант 1

1. Конституційно-правові норми в зарубіжних країнах: поняття та особливості.

2. Основи конституційного права США.

3. Задача:

Конституційний суд в парламентській республіці визнав акт Уряду таким, що суперечить конституції. Який статус такого акту, що робити з ним далі, і як можуть діяти парламент і уряд в такій ситуації, маючи на увазі, що в парламентській республіці парламент контролює уряд?

Варіант 2

1. Основні тенденції розвитку конституційного права на сучасному етапі.

2. Основи конституційного права Великобританії.

3. Задача:

Султан Бутану вніс проект конституції 1996 року в обговорення ам - шури (дорадчої ради, складеного їм з «авторитетних представників» народу) і після схвалення проекту цим органом видав Конституцію. Про який спосіб прийняття конституції йдеться?

Варіант 3

1. Форми правління в зарубіжних країнах. Класифікація форм правління.

2. Основи конституційного права Франції.

3. Задача:

Конституційний суд в парламентській республіці визнав акт уряду, що суперечить конституції. Який статус такого акту, що робити з ним далі, і як можуть діяти парламент і уряд у такій ситуації, маючи на увазі те, що в парламентській республіці парламент контролює уряд?

Варіант 4

1. Республіканська форма правління в сучасних зарубіжних державах.

2. Основи державного права Німеччини.

3. Задача:

Дайте характеристику різних способів прийняття і зміни конституцій в зарубіжних країнах. Наведіть зміст статей конституцій США, ФРН, які регулюють ці процеси. Що таке символічні конституції?

Варіант 5

1. Форми державного устрою в зарубіжних країнах.
2. Основи конституційного права Китаю.
3. Задача:

У 2008 р. Федеральний конституційний суд ФРН визнав такими, що суперечать Основному закону ФРН положення законів федеральних земель Берлін і Баден-Вюртемберг, які встановили заборону куріння у всіх барах і ресторанах.

Які норми Основного закону ФРН Суд визнав порушеними? Як Ви вважаєте, як він запропонував удосконалити законодавство в цій сфері?

Варіант 6

1. Принцип поділу влади - основа побудови системи органів державної влади в зарубіжних країнах.
2. Основи конституційного права Японії.
3. Задача:

В кінці 2010 р. в Конституційну раду Франції звернулися громадянки Франції Корін Сестіно і Софі Аслое, які жили разом 14 років. Вони оскаржували статті 75 і 144 Цивільного кодексу Франції, що забороняють шлюб людей однієї статі, як не відповідні Конституції Франції. 28 січня 2011 року Конституційна рада винесла рішення, відзначивши, що «оспорювані норми Цивільного кодексу відповідають Конституції».

Які конституційні права заявниці вважали порушеними згаданими статтями Цивільного кодексу? Які аргументи, на Вашу думку, надала Конституційна рада Франції в обґрунтування свого рішення? Чи згодні Ви з її позицією? Відповідь аргументуйте, звернувшись до тексту Конституції та інших документів «конституційного блоку» Франції.

Варіант 7

1. Способи конституційного формулювання прав і свобод в зарубіжних країнах.
2. Основи конституційного права Італії.
3. Задача:

5 травня 2011 року в Сполученому Королівстві пройшов референдум з питання про перехід до виборчої системи єдиного переданого голосу на

виборах в Палату громад. Рішення не було прийнято, тобто збережена мажоритарна система відносної більшості.

Як ви вважаєте, з ініціативи якої партії проводився даний референдум?
Яке рішення було прийнято на даному референдумі і чому?

Варіант 8

1. Конституційно-правове регулювання громадянства в зарубіжних країнах.

2. Основи конституційного права Іспанії.

3. Задача:

Восени 2017 року в ФРН вибухнула урядова криза.

У чому його суть? У чому причина урядової кризи? Чим завершилася урядова криза? Який порядок формування Уряду ФРН?

Варіант 9

1. Виборче право зарубіжних країн: поняття та принципи.

2. Основи конституційного права Індії.

3. Задача:

15 жовтня 2017 р. відбулися дострокові парламентські вибори в Австрії.

У чому причина проведення дострокових парламентських виборів? Який порядок формування парламенту Австрії? Які підсумки дострокових парламентських виборів в Австрії, що відбулися 15 жовтня 2017 р.

Варіант 10

1. Організація і порядок проведення виборів в зарубіжних країнах.

2. Основи конституційного права України.

3. Задача:

24 червня 2018 р. відбулися дострокові президентські вибори в Туреччині.

У чому причина проведення дострокових президентських виборів? Який порядок виборів Президента Туреччини? Який статус Президента Туреччини? Які підсумки дострокових президентських виборів в Туреччині, які відбулися 24 червня 2018 р.?

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. До об'єктів регулювання конституційного права не відносяться:

- a. Основні права і свободи людини;
- b. Відносини громадян і юридичних осіб;
- c. Сімейні відносини;
- d. Побудова держави та публічної влади;
- e. Відносини, пов'язані з притягненням до кримінальної відповідальності.

2. Джерела конституційного права зарубіжних країн:

- a. Конституції, органічні закони, підзаконні нормативно-правові акти;
- b. Конституції і судові прецеденти;
- c. Конституції і звичаї;
- d. Конституції, нормативно-правові акти, судові прецеденти, звичаї, нормативні договори.

3. За характером оформлення конституції поділяються на:

- a. Постійні і тимчасові;
- b. Гнучкі і жорсткі;
- c. Констатуючого і програмного характеру;
- d. Писані і неписані.

4. Конституційне право регулює такі питання правового статусу політичних партій:

- a. Місце і роль партій в державному житті;
- b. Кількість провідних партій;
- c. Умови та порядок реєстрації партій;
- d. Організаційну будову і порядок діяльності партій;
- e. Список дозволених ідеологій;
- f. Участь партій у виборах і діяльності представницьких органів;
- g. Порядок фінансування партій.

5. Згідно з Конституцією Республіки Молдова Президент обирається Парламентом. Після консультацій з парламентськими фракціями Президент висуває кандидатуру на посаду Прем'єр-міністра. Програма діяльності та склад Уряду обговорюються на засіданні Парламенту, який висловлює вотум довіри Уряду. На підставі вотуму довіри, вираженого Парламентом, Президент призначає Уряд. Уряд несе відповідальність перед Парламентом. За формою правління Республіка Молдова:

- a. Президентська республіка;
- b. Парламентська республіка;
- c. Напівпрезидентська республіка;
- d. Ліберальна демократія.

6. Відповідно до Конституції Республіки Таджикистан Президент обирається на загальних прямих виборах. Він є главою держави і виконавчої влади. Президент призначає і звільняє Прем'єр-міністра та інших членів Уряду своїми указами. Ці укази затверджуються Меджліс Олі (парламентом) на спільному засіданні палат. Вотуму недовіри уряду з боку парламенту немає. Парламент не може бути розпущений Президентом. За формою правління Республіка Таджикистан:

- a. Президентська республіка;
- b. Парламентська республіка;
- c. Напівпрезидентська республіка;
- d. Авторитарна система.

7. При підготовці проекту нової конституції федеративної держави N. юристи-консультанти сформулювали норму конституції так: виняткові повноваження федерації - оборона, закордонні справи, зв'язок, правоохоронна діяльність, податки; спільна компетенція - прийняття федеральної конституції, авіатранспорт; виняткова компетенція суб'єктів - захист прав і свобод громадян, регулювання питань праці.

Пропозиція юристів:

- a. Вірна;
- b. Неправильна.

8. Якого виду компетенції в зарубіжних федераціях не існує:

- a. Виключна компетенція федерації;
- b. Виняткова компетенція суб'єктів федерації;
- c. Спільна компетенція федерації і її суб'єктів;
- d. Додаткова;
- e. Залишкова.

9. Право виборців запропонувати проект закону парламенту називається:

- a. Референдумом;
- b. Вето;
- c. Народної законодавчої ініціативою;
- d. Плюральним вотумом;
- e. Відкликанням.

10 Нижня палата парламенту формується

- a. Прямими виборами;
- b. Непрямими виборами;
- c. Суб'єктами федерації в федеративних державах;
- d. Шляхом призначення главою держави;
- e. В основному шляхом наслідування;
- f. Виборчою колегією.

11. Розпуск парламенту (палати) існує в:

- a. Президентській республіки;
- b. Парламентській республіці;
- c. Парламентарній монархії;
- d. Напівпрезидентській республіки.

12. Невідповідальність депутата за свої виступи в парламенті і за дії, які депутат підтримав своїм голосуванням, це:

- a. Депутатський імунітет;
- b. Вільний мандат;
- c. Імперативний мандат;
- d. Депутатський індемнітет.

13. Ця стадія законодавчого процесу в деяких джерелах називається санкціонуванням (плюс публікація), тобто це підписання законопроекту, а також передача його для опублікування й саме опублікування:

- a. Обговорення законопроекту;
- b. Промульгація закону;
- c. Прийняття закону;
- d. Внесення законопроекту;
- e. Видання закону.

14. У парламентській республіці N. парламент висловив недовіру уряду. Президент:

- a. Звільняє уряд у відставку;
- b. Розпускає парламент з призначенням дати нових виборів;

- c. Доручає уряду продовжити виконувати обов'язки;
- d. Доручає уряду виконувати обов'язки до формування нового уряду після виборів нового складу парламенту;
- e. Призначає нового в.о. голови уряду і доручає йому призначити міністрів, яких парламент затвердить.

15. Шведська система престолонаслідування означає, що:

- a. Жінка успадковує престол, якщо у всіх поколіннях даної династії немає чоловіків;
- b. Жінка успадковує трон, якщо у монарха немає синів;
- c. Жінки успадковують трон на рівних підставах з чоловіками;
- d. Престол успадковують тільки чоловіки.

16. Віце-президент:

- a. Заміщає президента в разі його відсутності;
- b. Очолює адміністрацію президента;
- c. Здійснює частину повноважень президента;
- d. Стає президентом при важкій хвороби, смерті, відставки президента;
- e. Очолює міністерство закордонних справ.

17. Партійний склад парламенту враховується президентом при формуванні уряду в:

- a. Президентській республіці;
- b. Суперпрезидентській республіці;
- c. Напівпрезидентській республіці;
- d. Республіці радянського типу.

18. Скріплення Прем'єр-міністром своїм підписом актів глави держави іменується:

- a. Інтерпеляція;
- b. Контрасігнатура;
- c. Вето;
- d. Промульгація;
- e. Вотум.

19. Президент за свої дії несе відповідальність:

- a. Політичну;
- b. Кримінальну;
- c. Цивільно-правову;
- d. Адміністративну.

20. Колегіальним органом є або може бути:

- a. Прем'єр-міністр;
- b. Уряд;
- c. Президент;
- d. Суддя.

21. В якій країні немає конституції:

- a. США;
- b. Німеччина;
- c. Франція;
- d. Великобританія;
- e. Китай.

22. Назвіть державу, де вперше була прийнята конституція:

- a. Франція;
- b. Німеччина;
- c. США;
- d. Японія;

е. Швеція.

23. Назвіть країну, де конституція замінялася прецедентами:

- a. Росія;
- b. Франція;
- c. США;
- d. Англія;
- е. Німеччина.

24. Пасивне виборче право громадянина в зарубіжних країнах:

- a. Право громадянина не приймати участь у виборах;
- b. Право бути обраним;
- c. Право входити до колегії виборщиків;
- d. Право голосувати на виборах.

25. Загальнодержавний референдум в зарубіжних країнах – це:

- a. Ухилення виборців від участі у виборах до органів публічної влади або від участі у референдумі;
- b. Опитування громадян;
- c. Голосування громадян з найбільш важливих питань державного значення;
- d. Прийняття підзаконного акту шляхом загального голосування.

26. Монархія в зарубіжних країнах – це:

- a. Форма державного устрою, яка характеризується існуванням автономних одиниць у складі держави;
- b. Форма політичного режиму в зарубіжних країнах;
- c. Основоположна галузь національної системи права;
- d. Форма правління, при якій, як правило, верховна влада передається у спадок.

27. Автономія в зарубіжних країнах означає:

- a. Право самостійного здійснення певних функцій державної влади або управління, яке надано конституцією якій-небудь частині держави;
- b. Право вільного виходу з території держави;
- c. Суверенність державної влади на певній території;
- d. Союзна держава, що складається з певних державних утворень.

28. Конституційними засадами демократичного політичного режиму є:

- a. Підвищений ступінь централізації влади, відсутність автономії особи;
- b. Поділ влади, широке застосування в державному управлінні силових методів;
- c. Поділ влади, визнання найвищої цінності особистості, гарантування та захист її фундаментальних прав;
- d. Розподіл території на адміністративно-територіальні одиниці та централізація державної влади.

29. Конституційно-правовий статус людини – це:

- a. Сукупність правосуб'єктності людини, її принципів, прав, свобод і обов'язків людини та їх гарантій;
- b. Правове становище особи, необхідне для здійснення особистих прав;
- c. Стійкий правовий зв'язок людини та держави, який викликає взаємні права і обов'язки;
- d. Міра можливої поведінки.

30. Конституція Японії 1947 р. ст. 14: «Усі люди рівні перед законом і не можуть піддаватися дискримінації у політичних, економічних і соціальних відносинах з мотивів раси, релігії, статі, соціального становища, а також походження» закріплює:

- a. Принцип невід'ємності та невідчужуваності прав і свобод;
- b. Принцип рівності та заборони дискримінації;
- c. Принцип повноти реалізації прав і свобод;
- d. Неприпустимість свавільного обмеження прав і свобод.

31. Конституції зарубіжних країн закріплюють наступне політичне право громадянина:

- a. Вільно об'єднуватися в громадські організації;
- b. Право на безкоштовну початкову і середню освіту;
- c. Право користуватися національними культурними цінностями;
- d. Право на таємницю листування і інших повідомлень.

32. Конституції зарубіжних країн закріплюють наступне соціальне право людини і громадянина:

- a. Право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом;
- b. Право брати участь в управлінні державними справами;
- c. Право на недоторканність житла;
- d. Право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї.

33. Громадянство у зарубіжних країнах – це:

- a. Постійний політико-правовий зв'язок держави та індивіда, що виражається у їхніх взаємних правах та обов'язках;
- b. Система відносин, пов'язаних із функціонуванням політичної влади в державі;
- c. Структурна та територіальна організація публічної влади;
- d. Способи взаємодії органів публічної влади та населення в країні.

34. У зарубіжних країнах під конституційними юридичними гарантіями фундаментальних прав і свобод людини і громадянина прийнято розуміти:

- a. Систему механізмів соціально-ринкової економіки, зокрема рівність форм власності, свободу зайняття підприємницькою діяльністю, високий рівень продуктивності праці та економічного розвитку суспільства;
- b. Систему юридичних механізмів забезпечення належної реалізації визначених конституцією прав і свобод людини і громадянина;
- c. Наявність відповідного середовища і матеріальної основи, які забезпечили б реалізацію прав, свобод і обов'язків, наприклад, соціальної стабільності, динамічної економіки, відповідних виробничих потужностей, належної інфраструктури;
- d. Відповідним чином орієнтовану політику держави, її спрямованість на формування умов із забезпечення належного рівня життя людини.

35. Омбудсман в зарубіжних країнах – це:

- a. Незалежна посадова особа, що забезпечує права та свободи людини та громадянина;
- b. Особлива процедура звернення до суду;
- c. Міжнародна організація з питань захисту прав і свобод людини та громадянина;
- d. Титул глави держави у сучасних монархіях.

36. В загальнонаціональних виборах приймають участь:

- a. Громадяни всієї держави;

- b. Тільки жителі певного регіону;
- c. Співробітники конкретної державної організації;
- d. Тільки громадяни суб'єкта федерації.

37. Пряме виборче право передбачає:

- a. Вимогу про особисте голосування виборця;
- b. Необхідність голосування бюлетенем;
- c. Грошову заставу виборця;
- d. Необхідність досягти конкретного віку.

38. Принцип таємного голосування спрямований на:

- a. Запобігання контролю за процедурою волевиявлення виборця;
- b. Покращення явки виборців на виборчі дільниці;
- c. Полегшення підрахунку голосів;
- d. Підтримку конкретної політичної сили.

39. Зазвичай виборчий процес в зарубіжних країнах починається з:

- a. Складання та уточнення списку виборців;
- b. Формування виборчих округів і дільниць;
- c. Реєстрації виборців і складання виборчих списків;
- d. Передвиборчої агітації.

40. За характером зміни конституції діляться на:

- a. Мінливі і незмінність;
- b. Тверді і м'які;
- c. Жорсткі і гнучкі;
- d. Складні і прості.

41. Фізичні особа - це:

- a. Організація;
- b. Суспільство;
- c. Людина;
- d. Секта;
- e. Клуб.

42. Назвіть приватне право громадянина:

- a. Право власності;
- b. Право обирати;
- c. Право на освіту;
- d. Право на працю;
- e. Право на життя.

43. Судовий прецедент як джерело права це:

- a. Рішення конституційних судів та прирівняних до них;
- b. Рішення суду з конкретних справ, які визнаються обов'язковими при розгляді в майбутньому подібних справ;
- c. Рішення апеляційних судів;
- d. Рішення спеціалізованих судів.

44. Основний закон держави – це:

- a. Закон, який має чітко окреслену сферу регулювання;
- b. Закон, який визначає статус державних органів і процедуру народного голосування;
- c. Закон, який регулює різноманітні види суспільних відносин;
- d. Закон, який регулює найбільш важливі суспільні відносини в державі.

45. Політична партія це:

- a. Державна організація;

- b. Громадська організація;
- c. Різновид професійних спілок;
- d. Військова організація.

46. Функцією політичних партій є

- a. Здійснення контролю за діяльністю органів державної влади;
- b. Здійснення виконавчої влади;
- c. Прийняття законів;
- d. Здійснення судової влади.

47. Однопартійні системи існують в державах з таким політичним режимом:

- a. Тоталітарним;
- b. Консервативним;
- c. Ліберальним;
- d. Демократичним.

48. Президент США обирається:

- a. Шляхом прямих виборів;
- b. Парламентом;
- c. Верховним Судом;
- d. Колегією виборників.

49. Виборчі системи бувають:

- a. Мажоритарні;
- b. Пропорційні і змішані;
- c. Мажоритарні, пропорційні, змішані;
- d. Змішані.

50. Під формою правління розуміють:

- a. Сукупність нормативно-правових актів, які визначають правовий статус органів державної влади, що здійснюють управлінську функцію;
- b. Це комплексний інститут конституційного права, що являє собою внутрішньо узгоджену систему норм, які визначають порядок функціонування та взаємодію глави держави, органів законодавчої та виконавчої влади;
- c. Це загальний конституційно правовий інститут, що функціонує, у правовій державі та забезпечує розвиток громадянського суспільства;
- d. Це система державних органів правової держави, що забезпечують основні права, свободи людини і громадянина.

51. Монархія це:

- a. Форма правління в якій головою держави є особа, що отримала і передає свою посаду та особливий почесний титул, як правило, в спадок та по життєво;
- b. Форма правління в якій відсутній глава держави та діє колегіальний орган парламент який є вищим в системі органів державної влади;
- c. Форма здійснення влади державними органами у правовій державі;
- d. Формальне визнання главою держави однієї особи.

52. Дуалістична монархія характеризується:

- a. Розподілом влади між монархом та парламентом;
- b. Розподілом влади між парламентом і урядом;
- c. Розподіл влади між монархом та урядом;
- d. Розподіл влади між монархом та судовою владою.

53. Характерною ознакою парламентарної монархії є:

- a. Парламент формується главою держави;
- b. Повноваження монарха мають переважно представницький характер;
- c. Глава держави підлягає політичній відповідальності;
- d. Вищі державні органи є виборними.

54. Виборна монархія це:

- a. Обрання монарха на загальнодержавних виборах;
- b. Обрання монарха на референдумі;
- c. Обрання монарха парламентом;
- d. Обрання монарха обмеженим колом осіб.

55. Республіка це:

- a. Форма правління, що характеризується виборністю глави держави із законодавчо обмеженим терміном перебуванням на посаді;
- b. Форма правління для якої характерно позапартійність глави держави;
- c. Форма правління при якій глава держави має бути партійним лідером;
- d. Форма правління при якій главою держави є колегіальний орган із законодавчо визначеною детермінованістю повноважень.

56. Характерною рисою президентської республіки є:

- a. Домінування влади президента без можливості впливу на його діяльність парламенту;
- b. Жорстка система розподілу влад при наявності системи стримувань та противаг;
- c. Гнучкий поділ влади без елементів стримування та противаг;
- d. Гнучкий поділ влади із законодавчо встановленими елементами стримування та противаг.

57. Характерними ознаками парламентарної республіки є:

- a. Глава держави обирається шляхом прямих виборів;
- b. Акти глави держави потребують контрасигнації;
- c. Уряд відповідальний перед главою держави;
- d. Глава держави не має права розпуску парламенту.

58. Унітарна держава це:

- a. Єдина держава, що немає у своєму складі державних утворень а складається із адміністративно-територіальних одиниць;
- b. Держава, що має у своєму складі автономні утворення;
- c. Держава, що знаходиться під владою глави держави – монарха;
- d. Держава територіальні складові якої мають власні законодавчі органи.

59. Автономія в державі являє собою:

- a. Форму державного устрою, що має власну конституцію та власні законодавчі органи;
- b. Форму державного утворення, що керується власними виборними органами;
- c. Форму децентралізації державних функцій з урахуванням географічних, історичних а у окремих випадках національних особливостей відповідних територій;
- d. Форму децентралізації державної влади, що визначається конституцією територіального утворення.

60. Характерними ознаками демократичного режиму є:

- a. Збільшена роль глави держави;

- b. Принципу розподілу влад не існує;
- c. Існування органів місцевого самоврядування;
- d. Права людини обмежені.

61. За способом формування органи державної влади поділяються:

- a. Обрані Президентом України;
- b. Призначаються політичними партіями;
- c. Виборчі і призначувані;
- d. Призначувані.

62. Парламент це:

- a. Загальнодержавний колегіальний орган загальної компетенції, який здійснює поточне управління країною;
- b. Загальнодержавний представницький колегіальний орган, основною функцією якого є здійснення законодавчої влади;
- c. Місцевий представницький орган, основною функцією якого є здійснення поточного управління певною адміністративно-територіальною одиницею;
- d. Загальнодержавний колегіальний орган, сформований главою держави з метою здійснення контролю за діяльністю органів державної влади.

63. Нижня палата двопалатного парламенту формується:

- a. Прямими виборами;
- b. Непрямими виборами;
- c. Урядами суб'єктів федерації;
- d. Місця у палаті займають тільки особи з дворянським титулом.

64. За салічною системою право наслідування престолу належить

- a. Тільки чоловікам за правом первородства;
- b. Тільки по жіночій лінії;
- c. Рівними правами володіють наслідники по чоловічій і жіночій лінії;
- d. Перевага надається чоловічій лінії.

65. Система престолонаслідування за якої престол наслідує перша дитина монарха

- a. Сучасна кастильська;
- b. Традиційно кастильська;
- c. Габсбурзька;
- d. Салічна.

66. Монарх може розпустити парламент при

- a. Абсолютній монархії;
- b. Дуалістичній монархії;
- c. Парламентській монархії;
- d. Дуалістичній і парламентській монархії.

67. Президент в парламентарній республіці:

- a. Приймає активну участь в управлінні державою;
- b. Обирається парламентом;
- c. Очолює уряд;
- d. Призначає вищих посадових осіб.

68. Президент в президентській республіці:

- a. Призначається парламентом;
- b. Наділений правом розпуску парламенту;
- c. Очолює уряд;
- d. Його акти потребують контрасигнації.

- 69. Основною вимогою до кандидата на посаду Президента є:**
- Наявність дворянського титулу;
 - Досягнення певного віку;
 - Наявність економічної освіти;
 - Наявність значного капіталу.
- 70. При президентській республіці уряд формується:**
- Парламентом;
 - Парламентом за участю президента;
 - Президентом;
 - Судовою владою.
- 71. При парламентарній республіці уряд формується:**
- Главою держави;
 - Парламентом;
 - Главою держави і парламентом;
 - Певною політичною силою.
- 72. Змішаний спосіб формування уряду притаманний для:**
- Президентських республік;
 - Парламентарної монархії;
 - Парламентарної республіки;
 - Змішаної республіки.
- 73. Види відповідальності уряду:**
- Політична;
 - Юридична;
 - Політична і юридична;
 - Безвідповідальність.
- 74. Суди можуть формуватися:**
- Політичною партією;
 - Главою держави;
 - Урядом;
 - Міністерством внутрішніх справ.
- 75. Для англосаксонської моделі судової системи притаманно:**
- Використання суду присяжних і мирових суддів;
 - Виборність суддів і народних засідателів;
 - Використовується суд шерифів;
 - Процедури оскарження фактично не існує.
- 76. Ознакою романо-германської моделі судової системи є:**
- Існування єдиної системи судів;
 - Рівність суддів та народних засідателів;
 - Використання суду шерифів;
 - Процедури оскарження не існує.
- 77. Для мусульманської моделі судової системи притаманно:**
- Існування апеляційної форми оскарження;
 - Процедури оскарження фактично не існує;
 - Апеляційна та касаційна форми оскарження.
 - Касаційна форма оскарження.
- 78. Способом формування органів конституційної юстиції є:**
- Парламентський;
 - Народний;
 - Урядовий;

- d. Референдумом.
- 79. Нижньою палатою Конгресу США є:**
- a. Бундестаг;
 - b. Національні Збори;
 - c. Палата представників;
 - d. Нотаріальна палата американського Конгресу.
- 80. Підставами дострокового припинення повноважень Президента США є:**
- a. Усунення з посади (імпічмент), смерть Президента, добровільна відставка Президента, нездатність здійснювати свої повноваження;
 - b. На вимогу Конгресу;
 - c. Під тиском громадськості;
 - d. В силу входження США до складу Мексики.
- 81. Главою держави може бути:**
- a. Колегіальний орган;
 - b. Глава уряду;
 - c. Титулована особа;
 - d. Монарх.
- 82. Вкажіть основні вимоги до кандидата на посаду президента:**
- a. Громадянство;
 - b. Наявність значного капіталу;
 - c. Наявність юридичної освіти;
 - d. Наявність дворянського титулу.
- 83. Вкажіть, кому може належати виконавча влада в зарубіжних країнах:**
- a. Тільки главі держави;
 - b. Тільки парламенту;
 - c. Тільки уряду;
 - d. Тільки главі держави та уряду.
- 84. Уряд – це:**
- a. Державний орган, який здійснює управління державою;
 - b. Колегіальний орган, основною функцією якого є законотворчість;
 - c. Колегіальний орган державної влади загальної компетенції;
 - d. Колегіальний орган державної влади загальної компетенції, який здійснює керівництво поточним управлінням країною.
- 85. До складу уряду можуть входити:**
- a. Міністри;
 - b. Парламентарії;
 - c. Працівники апарату глави держави;
 - d. Особи, призначені монархом.
- 86. Які акти зазвичай видає уряд:**
- a. Закони;
 - b. Укази;
 - c. Постанови;
 - d. Локальні акти
- 87. За формою правління конституції бувають:**
- a. унітарними;
 - b. конфедеративними;
 - c. федеративними;
 - d. парламентарними.
- 88. За формою політико-територіального устрою конституції бувають:**

- a. Президентськими;
- b. Дуалістичними;
- c. Унітарними;
- d. Змішаними.

89. Вкажіть основні принципи регулювання конституційно-правового статусу особи в демократичних країнах:

- a. Принцип юридичної рівності людей перед законом і державою;
- b. Принцип юридичного балансу індивідуальних і державних інтересів;
- c. Принцип домінування суспільства та держави над особистістю;
- d. Принцип свободи підприємницької діяльності суб'єктів господарювання.

90. Структура суспільного ладу:

- a. Політичні відносини;
- b. Економічні, соціальні, духовні та політичні відносини;
- c. Економічні і політичні відносини;
- d. Релігійно-моральні, класові і морально-етичні відносини.

91. Класифікація найголовніших прав і свобод громадян:

- a. Матеріальні, ідеологічні, політичні, юридичні;
- b. Права і обов'язки носять загальний, демократичний характер, знаходяться в єдності;
- c. Соціально-економічні, політичні, особисті;
- d. Виникають з конституції, висловлюють безпосередньо відносини громадянина і держави ідеологічні, політичні, особисті.

92. Види права вето:

- a. Вибіркове, непряме, доктринальне;
- b. Абсолютне, відносне і пряме;
- c. Абсолютне, відносне і вибіркове;
- d. Абсолютне і пряме.

93. Форма правління- це:

- a. Адміністративно-територіальна організація державної влади;
- b. Система формування і взаємовідносин глави держави, вищих органів законодавчий і виконавчої влади;
- c. Система прийомів, методів, форм, способів здійснення політичної влади в суспільстві.

94. Політичний режим це:

- a. Система прийомів, методів, форм, способів здійснення політичної влади в суспільстві;
- b. Система формування і взаємовідносин глави держави, вищих органів законодавчої і виконавчої влади;
- c. Адміністративно-територіальний орган державної влади.

95. Представницька демократія це:

- a. Здійснення влади народом через органи державної влади;
- b. Здійснення влади народом через органи місцевого самоврядування;
- c. Здійснення влади безпосередньо самим народом;
- d. Здійснення влади народом через виборних повноважних представників.

96. Існують наступні види політичних режимів:

- a. Авторитарний, ліберальний;
- b. Демократичний, тоталітарний;

c. Всі відповіді правильні.

97. Для якої форми правління характерний інститут контрасігнатури?

- a. Дуалістична монархія;
- b. Президентська республіка;
- c. Конституційна монархія і парламентська республіка;
- d. Президентська республіка і дуалістична монархія.

98. Елементи системи конституційного права:

- a. Загальні принципи конституційного права;
- b. Конституційно-правові норми;
- c. Конституційно-правові інститути;
- d. Всі відповіді правильні.

99. Громадянство – це:

- a. Становище людини в суспільстві і державі, можливість участі в управлінні державними і громадськими справами;
- b. Зміст правового становища особистості;
- c. Стійкий правовий зв'язок людини з державою, що виражається в сукупності їх взаємних прав, обов'язків і відповідальності;
- d. Порядок набуття і втрати громадянства.

100. Система престолонаслідування існуюча у Великобританії:

- a. Салічна;
- b. Шведська;
- c. Кастильська;
- d. Австрійська.

ТЕМИ РЕФЕРАТИВНИХ РОБІТ З ДИСЦИПЛІНИ «ПОРІВНЯЛЬНЕ КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО»

1. Еволюція конституцій і предмета конституційного регулювання в зарубіжних країнах.
2. Комбіновані конституції.
3. Способи розробки та прийняття конституцій в зарубіжних країнах.
4. Сучасні виборчі системи: порівняльний аналіз.
5. Конституційне регулювання та практика референдумів в зарубіжних країнах.
6. Прецедент як одне з джерел англійського конституційного права.
7. Партийна система Великобританії.
8. Особисті і політичні прерогативи британського монарха.
9. Соціальний характер італійської конституції.
10. Кооперативний характер німецької федерації: витоки, сутність і значення.
11. Роль і значення безпосередньої демократії в житті швейцарського суспільства.
12. Порівняльне конституційне право як галузь, наука і учбова дисципліна.
13. Конституційно-правовий статус людини і громадянина в зарубіжних країнах.
14. Конституційно-правові основи суспільного ладу в зарубіжних країнах.
15. Конституційно-правовий статус політичних інститутів зарубіжних країн.
16. Форми правління і державні режими в зарубіжних країнах.
17. Народні голосування (вибори, відгук, референдум) зарубіжних країн.
18. Законодавча влада: парламент в зарубіжних країнах.
19. Виконавча влада: глава держави і уряд зарубіжних країн.
20. Судова влада в зарубіжних країнах.
21. Територіальна організація публічної влади в зарубіжних країнах.
22. Європейський союз: еволюція європейської інтеграції.
23. Органи конституційного контролю в зарубіжних країнах.
24. Еволюція прав, свобод і обов'язків людини і громадянина.
25. Проблема гарантій прав і свобод.
26. Права, свободи та обов'язки громадян в Європейському союзі.
27. Проблеми правового становища жінок в мусульманських країнах.
28. Внутрішні і міжнародні механізми захисту основних прав і свобод.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО НАПИСАННЯ РЕФЕРАТІВ

Важливим елементом самопідготовки студента, а також його підготовки до семінарських занять є написання реферату. Реферат являє собою письмову роботу студента по одній з вибраних тем курсу «Порівняльне конституційне право» і повинен бути результатом самостійної творчої роботи. Тому в рефераті студент повинен відобразити своє знання і розуміння проблеми, що досліджується.

Мета написання курсової роботи: напрацювання самостійних творчих навичок з підготовки письмової роботи, яка представляє собою загальний огляд (аналіз) наукових публікацій та розгорнуте і аргументоване викладення власного погляду студента, з можливістю критичного підходу до деяких наукових теоретичних підходів за визначеною темою наукового дослідження.

Задачі реферату: вдосконалення уміння працювати з першоджерелами, матеріалами періодичного друку, законодавчими нормативно-правовими актами і т.д.; залучення студентів до самостійного вивчення предмету дослідження; формування логічного мислення, правової культури студента; виробіток навиків творчого пошуку, аналізу літературних джерел.

Вимоги, що пред'являються до оформлення рефератів:

– структура роботи складається з титульного аркушу (Додаток 1), плану, вступу, основної частини, загальних висновків, списку використаних наукових та нормативних джерел. Посилання на використані джерела є обов'язковими;

– вступ має містити: аналіз актуальності проблематики дослідження (висвітлення актуальності не повинно бути багатослівним, досить кількома реченнями висловити сутність проблеми наукового завдання), мету і завдання, об'єкт дослідження (це процес або явище, що породжує проблемну ситуацію й обране для вивчення), предмет дослідження (міститься в межах об'єкта);

– основний зміст роботи повинен містити детальний аналіз проблематики визначеної теми наукової роботи з оглядом наукових підходів та власних аргументованих ідей до вирішення проблеми, можливий аналіз нормативного матеріалу та матеріалів юридичної практики;

– загальні висновки по роботі – коротке викладення чітко сформульованих ідей і належно обґрунтованих пропозицій основної частини, які мають науково-практичне значення і є самостійним здобутком студента;

– список використаних джерел (не менш ніж 5 найменувань).

Оформлення роботи:

- загальний об'єм всієї роботи від 5 до 15 друкованих сторінок;
- поля: верхнє, нижнє – 2 см, зліва - 2,5 см, справа –1,5 см;
- шрифт - 14 Times New Roman, інтервал – 1,5;

- нумерація сторінок у верхньому правому куті;
- посилання у тексті на використані джерела оформлюються у квадратних дужках [1, с. 14], де перше число означає порядковий номер у списку використаних джерел, друге – номер сторінки. Перелік джерел (література) оформлюється за ДСТУ 2015.

Першою сторінкою є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації сторінок, але на ньому номер сторінки не ставлять. На наступних сторінках номер проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці. Не припустимою є підготовка проекту в зошитах, або на листах формату А-4, що заповнені з обох сторінок.

Оцінювання: рівень аналізу наукових (нормативних) джерел, повнота розкриття теми, послідовність і правильність аргументації власних думок, якість оформлення та презентації, тощо.

**Контрольні питання з дисципліни
«Порівняльне конституційне право»**

1. Визначення порівняльного правознавства як метода, науки та навчальної дисципліни.
2. Виникнення порівняльного правознавства, основні етапи розвитку.
3. Предмет, об'єкт та методи порівняльного правознавства.
4. Функції порівняльного правознавства.
5. Тенденції конституційно-правового розвитку сучасних держав.
6. Джерела конституційного права в зарубіжних країнах.
7. Основні види зарубіжних конституцій.
8. Порядок прийняття і зміни конституцій у зарубіжних країнах.
9. Інститут конституційного контролю в зарубіжних країнах.
10. Правові системи зарубіжних країн: визначення правової сім'ї.
11. Класифікація правових систем зарубіжних країн.
12. Особливості романо-германської правової системи.
13. Загальна характеристика англо-американської правової сім'ї.
14. Загальна характеристика правових систем релігійного типу. Мусульманське право.
15. Правова система України.
16. Конституційно-правові основи суспільного ладу.
17. Конституційно-правовий інститут економічної системи.
18. Конституційно-правові основи соціальної політики.
19. Конституційні основи духовно-культурних відносин.
20. Інститут громадянства в зарубіжних країнах. Набуття і втрата громадянства.
21. Особисті права і свободи в зарубіжних країнах.
22. Політичні права і свободи в зарубіжних країнах.
23. Економічні, соціальні і культурні права і свободи.
24. Гарантії і захист конституційних прав і свобод у зарубіжних країнах.
25. Міжнародно-правовий захист прав людини.
26. Абсолютна і дуалістична монархія в зарубіжних країнах.
27. Парламентарна монархія, її основні ознаки.
28. Президентська республіка, її основні ознаки.
29. Парламентарна республіка, її основні ознаки.
30. Змішані республіки в зарубіжних країнах.
31. Унітарні держави, принципи їх організації. Види унітарних держав.
32. Автономія в унітарних зарубіжних державах.
33. Основні ознаки федеративної форми державного устрою.
34. Розмежування предметів ведення між федерацією і її суб'єктами в зарубіжних країнах.
35. Принципи побудови зарубіжних федерацій.
36. Основні ознаки демократичного державного режиму.
37. Основні ознаки авторитарного державного режиму. Його різновиди.
38. Класифікація політичних партій у зарубіжних країнах.
39. Партійні системи в зарубіжних країнах. Їх види.
40. Регламентація правового статусу і порядку діяльності політичних партій у зарубіжних країнах.
41. Принцип загальності у виборчому праві зарубіжних країн.
42. Принцип рівності у виборчому праві зарубіжних країн.
43. Організація і порядок проведення виборів у зарубіжних країнах.
44. Мажоритарна виборча система відносної більшості.
45. Мажоритарна виборча система абсолютної більшості.
46. Пропорційна виборча система. Розподіл депутатських мандатів за допомогою виборчої квоти.

47. Пропорційна виборча система. Розподіл депутатських мандатів за допомогою методу дільників.
48. Розподіл депутатських мандатів усередині партійного списку кандидатів.
49. Монарх як глава держави в зарубіжних країнах. Особливості правового статусу монарха.
50. Президент як глава держави в зарубіжних країнах. Способи обрання президентів.
51. Компетенція глави держави в зарубіжних країнах. Порядок здійснення повноважень глави держави при різних формах правління.
52. Структура парламентів у зарубіжних країнах. Особливості формування верхніх палат.
53. Внутрішня організація палат зарубіжних парламентів.
54. Компетенція зарубіжних парламентів.
55. Порядок діяльності зарубіжних парламентів.
56. Законодавчий процес у парламентах зарубіжних країн.
57. Правовий статус депутатів зарубіжних парламентів.
58. Уряд як орган виконавчої влади в зарубіжних країнах.
59. Види уряду в залежності від його партійного складу.
60. Порядок формування уряду при різних формах правління.
61. Компетенція уряду в зарубіжних країнах.
62. Відповідальність уряду перед парламентом.
63. Судова влада в зарубіжних країнах.
64. Поняття судової влади і її місце в системі розподілу влади
65. Основні принципи організації та діяльності судової влади.
66. Судові системи сучасності.
67. Системи судових органів. Органи і посадові особи, які сприяють здійсненню судової влади.
68. Конституційно-правовий статус суддів у зарубіжних країнах.
69. Загальна характеристика й основні принципи місцевого самоврядування в зарубіжних країнах.
70. Системи місцевого самоврядування в зарубіжних країнах.
71. Компетенція органів місцевого самоврядування в зарубіжних країнах.
72. Конституційні принципи зовнішньої політики зарубіжних країн.
73. Розмежування зовнішньополітичних повноважень між федерацією і її суб'єктами в зарубіжних федеративних державах.
74. Зовнішньополітичні повноваження вищих державних органів у зарубіжних країнах.

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ПРИСВОЮВАНИХ СТУДЕНТАМ (СЛУХАЧАМ):

Оцінювання рівня опанування студентом матеріалу навчальної дисципліни проводиться шляхом поточного та підсумкового контролю.

Поточний контроль здійснюється у процесі вивчення дисципліни з метою виявлення ступеню розуміння студентом засвоєного навчального матеріалу та вміння застосовувати його у практичній діяльності. Поточний контроль здійснюється протягом 1 та 2 семестру під час проведення занять (1 семестр – 55 балів; 2 семестр – 65 балів), індивідуального науково-дослідного завдання (1 семестр – 15 балів), а також за результатами виконання модульної контрольної роботи (2 семестр – 10 балів).

Загальні критерії оцінювання результатів поточного контролю

<i>Кількість балів</i>	<i>Критерії оцінювання</i>
65-70	Глибокі та міцні знання навчального матеріалу в заданому обсязі, вміння вільно виконувати практичні завдання, передбачені навчальною програмою; знання основні на додатковій літературі; виявлення креативності у розумінні і творчому використанні набутих знань та умінь; відповіді на запитання чіткі, лаконічні, логічні і послідовні.
60-64	Повні та глибокі знання із дисципліни; успішне виконання практичних завдань; засвоєння основної та додаткової літератури; здатність до самостійного поповнення та оновлення знань; відповіді на запитання містять незначні неточності.
50-59	Міцні знання матеріалу, що вивчається, та його практичного застосування; вміння давати аргументовані відповіді на запитання; вміння вирішувати практичні задачі; невміння використовувати теоретичні знання для вирішення складних практичних задач.
40-49	Знання основних фундаментальних положень навчального матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої фахової діяльності; поверхове ознайомлення з основною і додатковою літературою, передбаченою навчальною програмою; можливі суттєві помилки у виконанні практичних завдань, але студент спроможний усунути їх із допомогою викладача; невміння давати аргументовані відповіді на запитання.
30-39	Знання основних фундаментальних положень матеріалу модуля; вміння вирішувати найпростіші практичні задачі; незнання окремих (непринципових) питань з матеріалу модуля; невміння послідовно і аргументовано висловлювати думку; невміння застосовувати теоретичні положення при розв'язанні практичних задач.
0-29	Незнання основних фундаментальних положень навчального матеріалу модуля; істотні помилки у відповідях на запитання; невміння розв'язувати прості практичні задачі.

Семестровий контроль проводиться:

- 1 семестр – залік, який проходить у формі співбесіди під час якої студенту задаються три питання із загального переліку питань. Відповіді оцінюються за 30-бальною шкалою (10 балів за правильну і повну відповідь на кожне питання);

- 2 семестр – екзамен, який проходить у формі усної відповіді на екзаменаційний білет. Кожен екзаменаційний білет містить теоретичні завдання (3 питання). Відповіді під час екзамену оцінюються за 25-бальною шкалою (від 0 до 25).

Оцінку з дисципліни студент отримує за сумою балів поточного та семестрового контролю – максимально 100 балів.

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ У 1 СЕМЕСТРІ

Модуль 1 Поточний контроль та самостійна робота											Модуль 2 ІНДЗ	Модуль 3 Підсумкова атестація	Сума
ЗМ 1											Індивідуальне науково-дослідне завдання	Залік 30	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11			
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5			
											15		

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ У 2 СЕМЕСТРІ

Модуль 1 Поточний контроль та самостійна робота													Модуль 2 ІНДЗ	Модуль 3 Підсумкова атестація	Сума
ЗМ 2													МКР	Екзамен 25	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13			
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5			
													10		

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90–100	A	відмінно	зараховано
82–89	B	добре	
74–81	C		
64–73	D	задовільно	
60–63	E		
35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0–34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Рекомендована література

Базова

1. Бориславська О.М., Заяць І.Я., Різник С.В. Конституційне право зарубіжних держав: навч.-метод. посіб./ Бориславська О.М., Заяць І.Я., Різник С.В. Київ: Ін. Юре. 2015. 360с.
2. Глиняний В. П. Історія держави і права зарубіжних країн: навч. посібник для студентів вищ. навч. закладів/ В.П. Глиняний. вид. 6-ге. Київ: Істина, 2009. 768 с.
3. Гринюк Р.Ф. Конституційне право зарубіжних країн: навч. посібник для вищ. навч. закладів/ Р.Ф. Гринюк, М.А. Захарченко; М-во освіти і науки України, Донецьк. нац. ун-т, Екон.-прав. ф-т. Вид. 2-ге, переробл. і доп. Київ : Істина, 2009. 373, [1]с.
4. Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні: підручник. Харків: Право, 2017. 390 с.
5. Державне право зарубіжних країн. Особлива частина: навч. посіб./ Л.Д. Варунц, А.В. Войціховський, Т.І. Гудзь та ін. Харків: ХНУВС, 2011. 292 с.
6. Загальна теорія права: підручник / [О. В. Петришин, Д. В. Лук'янов, С. І. Максимов, В. С. Смородинський та ін.]; за ред. О. В. Петришина. Харків: Право, 2020. 568 с.
7. Закоморна К.О. Державне (конституційне) право зарубіжних країн (навчальні матеріали та схеми): посіб. для підгот. до іспитів. Харків: Право, 2016. 278 с.
8. Кириченко В.М. Політичні системи світу: кредитно-модульний курс: навчальний посібник/ В.М. Кириченко. Київ: Центр учбової літератури, 2013. 218, [32–42]с.
9. Кириченко В. М. Порівняльне конституційне право: модульний курс: навчальний посібник/ В. М. Кириченко, О. М. Куракін. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 256 с.
10. Кириченко В. М. Теорія держави і права: модульний курс: навчальний посібник / В. М. Кириченко, О. М. Куракін. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 264 с.
11. Коломієць Ю.М. Державне право зарубіжних країн. Загальна частина: навч. посібник. Харків: Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2010. 211 с.
12. Конституційне право України: посіб. для підгот. до іспитів / Ю.Г. Барабаш, Т.М. Слінько, Л.І. Летнянчин та ін. Харків: Право, 2016. 345 с.
13. Конституционное право зарубежных стран: учебник / И.О. Бондаренко, Д.Е. Волкова, Д.Я. Гараджаев та ін. Харьков: Право, 2015. 848 с.
14. Конституції зарубіжних країн: Навч. посіб./ Авт.-упоряд.: В.О. Серьогін, Ю.М. Коломієць, О.В. Марцеляк та ін. / За заг. ред. В.О. Серьогіна. Харків: Видавництво «ФІНН», 2009. 664 с.
15. Конституційне (державне) право зарубіжних країн: навч. посіб./ В. М. Бесчастний, О. В. Філонов, В. М. Субботін, С. М. Пашков; за ред. В. М. Бесчастного. Київ: Знання, 2007. 467 с.
16. Конституційне право зарубіжних країн: Навч. посібник/ МОіНУ; Авт.: Горшеньова М.С., Журавка О.В., Закоморна К.О., Маєвська А.А., Овчаренко А.О. та ін.; За ред. В.О. Ріяки. 2-е вид., доп. і перероб. Київ : Юрінком Інтер, 2006. 544 с.
17. Конституційне право зарубіжних країн: навч. посібник / Горшеньова М.С., Журавка О.В., Закоморна К.О., Маєвська А.А. та ін.; МОНУ; за заг. ред. В.О. Ріяки. 2-е вид., доп. і переробл. Київ: Юрінком Інтер, 2007. 544 с.
18. Конституційне право зарубіжних країн: навч. посібник для підготовки до іспитів/ упор. І. В. Тетарчук, Т.С. Дяків. Київ: Центр учбової літератури, 2017. 206 с.
19. Конституційне право зарубіжних країн: навч. посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2018. 206 с.

20. Конституційне право зарубіжних країн : підручник / [І.О. Бондаренко, В.С. Віткова, Д.Є. Волкова та ін.; за заг. ред. д.ю.н., проф. Н.В. Мішиної, доц. В.О. Міхальова]. Херсон: Олді-Плюс, 2019. 641 [3] с.
21. Молдован В.В., Чулінда Л.І. Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина. Київ: Центр навчальної літератури. 2019. 206 с.
22. Орленко В. І. Конституційне (державне) право зарубіжних країн: посібник до підготовки до іспитів/ В.І. Орленко, В. В. Орленко. 5-те вид., стереотип. Київ: ПАЛИВОДА А. В., 2015. 238 с.
23. Савчин М. В. Порівняльне конституційне право: навчальний посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 328 с.
24. Чиркин В.Е. Конституционное право зарубежных стран: учебник для вузов/ В. Е. Чиркин. 2-е изд., перераб. и доп. Москва: ЮРИСТЪ, 2000. 600 с.
25. Шаповал В.М. Конституційне право зарубіжних країн : академічний курс: підручник / В.М. Шаповал ; М-во освіти і науки України. 4-те вид., стер. Київ : Юрінком Інтер, 2019. 461 с.
26. Шляхтун П.П. Конституційне право: словник термінів/ П. П. Шляхтун. Київ: Либідь, 2005. 568 с.

Допоміжна

1. Алексеєнко І.Г. Форми правління в європейських країнах: шлях до уніфікації монархії та республіки. *Держава і право*. 2010. Вип. 50. С. 699-705.
2. Андріїв М. М. Поняття та структура компетенції органів публічної влади. *Теорія та практика державного управління*. 2017. № 2 (57). С. 1–8. 3.
3. Баймуратов М.С. Конституційне право і національна правова демократична державність/ М.С. Баймуратов, М.А. Алмохаммед. *Вісник Центральної виборчої комісії: загальнодержавне офіційне, нормативно-правове, інформаційне видання*. Центральна виборча комісія. Київ, 2015. № 1 (31), квітень. С. 38-49.
4. Барабаш Б.А. Основные направления конституционно-правовых исследований в ведущих странах мира: [США. Великобритания, Франция]. *Юридична Україна*. 2019. № 1-2. С. 17-26.
5. Батанов О. Проблеми конституційної регламентації компетенції місцевого самоврядування в Україні та зарубіжних країнах. *Право України*. 2015. № 9. С. 104-113.
6. Бойко Ю.В. Сучасні підходи до здійснення реформування місцевого самоврядування: досвід зарубіжних країн. *Сучасний розвиток державотворення та правотворення в Україні: проблеми теорії та практики: Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих учених (13 березня 2016)/ за заг. редакцією К.В. Балабанова*. Маріуполь: МДУ. 2015. С.19-21.
7. Бойко Ю.В. Трансформація компетенції органів місцевого самоврядування у сучасних умовах європейської міждержавної інтеграції. *Economic and law paradigm of modern society*. 2016. №2. С. 145-149.
8. Бородін Є.І., Квітка С.А., Тарасенко Т.М. Міжнародні стандарти місцевого самоврядування. Навчальний посібник. URL: http://dridu.dp.ua/biblioteka/doc/Mizhнародni_standarty_mistsveoho_samovryaduvnanya.pdf (дата звернення 21.03.2021).
9. Бочарова Н. В. Конституціоналізація міжнародного права як зовнішній чинник конституціоналізації правових систем країн світу. *Юридична Україна*. 2018. № 1-2. С.28-34.
10. Варунц Л.Д. Особливості конституційно-правового статусу глави держави у Канаді. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 3. С. 28-31.

11. Волощук О.Т. Конституційно-правова та політична відповідальність уряду як вищого органу державної влади. *Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича*. 2012. Вип. 628. Правознавство. С. 68-73.
12. Воронов М.М., Зубенко Г. В. Двопалатний парламент: досвід зарубіжних країн та ідеї запровадження в Україні. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія «Право». 2013. № 1062. Вип. 14. С. 50–54.
13. Галіцина Н.В. Принципи Good Governance і Good administration в адміністративному праві. URL: <http://www.lawbulletin.oduvs.od.ua/archive/2020/13/14.pdf> (дата звернення 21.03.2021).
14. Георгієвський Ю.В. Баланс повноважень органів виконавчої влади. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2016. № 3. С. 83-87. URL: http://apnl.dnu.in.ua/3_2016/21.pdf (дата звернення 16.03.2021).
15. Гончар В. Становлення парламентаризму: досвід Великобританії для України. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2017. Вип. 3 (34). С. 12-16.
16. Грабильніков А.В. Конституційно-правовий статус і правовий режим іноземців та осіб без громадянства в Україні: співвідношення понять. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2015. № 6. С. 59-66.
17. Дахова І.І. Конституційно-правовий статус глави уряду в зарубіжних країнах. *Актуальні проблеми правознавства: Тези доп. і наук. повідом. учасників наук. конф. молодих учених та здобувачів (м. Харків, 1-2 березня 2006 р.)*; За ред. М.І. Панова. Харків: Нац. юрид. акад. України, 2006. С. 34-36.
18. Двопалатний парламент: світовий досвід та українські реалії: [монографія]; Ред.: О.А. Фісун; Нац. ін-т стратег. дослідж. Харків: Золоті сторінки, 2008. 200 с.
19. Дерев'яно С. Віковий ценз учасників виборів і референдумів за конституціями світу: порівняльно-правовий аналіз. *Вибори та демократія*. 2008. № 1 (15). С. 17-24.
20. Дерев'яно С.М. Обмеження права громадян на участь у виборах і референдумах: порівняльно-правовий аналіз норм конституцій світу. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2009. Вип. 44. С. 218-223.
21. Державне право зарубіжних країн (у схемах): навч. посіб./ Б.В.Калиновський, О.Я. Лапка, Н.Я. Лапка, Т.О. Пікуля, Л.А. Івершенко, Л.М. Козодой, К. В. Тарасенко; За заг. ред. О. Я. Лапки. Київ: КНТ, 2012. 528 с.
22. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України/ [Бориславська О. М., Заверуха І. Б., Школик А. М. та ін.]; Центр політико-правових реформ. Київ, Москаленко О. М., 2012. 212 с.
23. Динник І.П. Депутатська етика для парламентарів: європейський досвід та Україна. *Економіка та держава*. Серія державне управління. 2017. № 2. С. 12-15.
24. Дукашева Е.А. Права человека: [ученик для вузов]/ Дукашева Е.А.; Отв. ред. чл.- корр. РН, д. ю. н. Е.А. Лукашева. Москва: Издательство НОРМА (Издательская группа НОРМА-ИНФРА- М), 2002. 573 с.
25. Дунаєва Л.М. Зарубіжний досвід місцевого самоврядування (політикоправовий аналіз). *Держава і право. Юрид. і політ. науки: Зб. наук. пр.* 2004. Вип. 26. С. 594-602.
26. Желих Н.М. Зарубіжний досвід взаємодії гілок державної влади (Великобританія, Франція, Німеччина, США). URL: http://academy.gov.ua/ej/ej8/doc_pdf/zhelyh.pdf
27. Згурська В.Л. Проблема взаємовідносин федеративної (союзної) держави і держав-членів (за В. Старосольським). *Держава і право. Юрид. і політ. науки: Зб. наук. пр.* 2006. Вип. 32. С. 540-547.
28. Иванова И.К. Плата лордов на рубеже XX века. *Государство и право*. 2003. №6. С.70-73.

29. Ієрусалімова І.О. Конституційні обов'язки в структурі правового статусу громадянина і їх соціальна цінність. *Держава і право*. Юрид. і політ. науки: Зб. наук. пр. – 2001. Вип. 14. С. 177-179.
30. Ілейко В.Р. Історичний аспект розвитку поглядів на проблему Дієздатності. *Галиц. лікар. вісн.* 2003. № 1. С. 118-120.
31. Калашников В.М. Організаційно-правові засади місцевого управління і самоврядування в зарубіжних країнах: [монографія] / Калашников В.М.; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; Дніпропетр. регіон. ін-т держ. упр. Дніпро: Пороги, 2009. 387 с.
32. Камардіна Ю.В. Муніципальна реформа в Україні та державах-членах Європейського Союзу в умовах європейської міждержавної інтеграції: порівняльно-правове дослідження : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2020. 266 с.
33. Камардіна Ю.В., Кушнір І. В. Внесення змін до Конституції України як засіб конституційної модернізації суспільства: проблеми теорії та практики. *Вісник Маріупольського державного університету*. Серія: Право. 2017. Випуск 14. С. 27-35.
34. Кельман М. Підсумкові акти конституційної юрисдикції зарубіжних країн: їх юридична природа. *Право України*. 2000. № 10. С. 124- 127.
35. Кириченко В. М. Політичні системи світу: кредитно-модульний курс: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2013. 218, [32–42] с.
36. Кобрин В.С. Загальні принципи діяльності Прем'єр-міністра України. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2015. С. 90-100. URL: http://science.lp.edu.ua/sites/default/files/Papers/kobryn_0.pdf(дата звернення 16.03.2021).
37. Коваленко А.А. Інститут глави держави в системі органів державної влади. *Держава і право*. Юрид. і політ. науки: Зб. наук. пр. 2002. Вип. 17. С. 70-76.
38. Ковешнигов Е.М. Основы конституционного права зарубежных стран: [Учеб.пособие]/ Е.М. Ковешнигов Москва, ИНФРП-М 2001. 192 с.
39. Колюх В.В. Вища рада правосуддя: конституційний статус в контексті українського та зарубіжного досвіду. *Держава і право*. Серія: Юридичні науки. 2017. вип. 75. С. 60-71.
40. Комарова Т. Роль Суду справедливості Європейського Союзу у формуванні доктрини конституціоналізації права ЄС. *Право України*. 2019. № 6. С. 69-85.
41. Конституции государств Европы: [в 3 т.]/ Л. А. Окуньков (общ. ред. и вступ. ст.). Москва: Норма, 2001. Т. 1. 2001. 816 с. Т. 2. 2001. 838 с. Т. 3. 2001. 790 с.
42. Конституційне (державне) право зарубіжних країн. Навчальний посібник. URL: https://pidru4niki.com/1584072010935/pravo/konstitutsiyne_derzhavne_pravo_zarubizhnih_krayin (дата звернення 21.03.2021)
43. Конституційне право України: [підручник] /О.Ф.Фрицький. Київ, 2004. 536с.
44. Крупчан О. Загальна характеристика змісту компетенції органів виконавчої влади. *Юридична Україна*. 2013. № 8. С. 45-49.
45. Кудряченко А. Засадничі демократичні цінності та їх вплив на розбудову громадянського суспільства в країнах Європи. *Віче*. 2015. № 2. С. 3-7.
46. Кудряченко А. Сучасний досвід застосування прямої демократії в країнах ЦСЄ. *Віче*. 2013. № 20. С. 2-6.
47. Кухарева Г.П. Впровадження світової теорії та практики при реформуванні публічного управління України. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/10_2018/23.pdf (дата звернення 21.03.2021).
48. Ладиченко В.В. Правовий статус особи й обмеження основних прав. *Держава і право*. Юрид. і політ. науки: Зб. наук. пр. 2006. Вип. 33. С. 17-24.
49. Лазур Я.В. Правові засади національно-культурних автономій національних меншин за законодавством зарубіжних країн. *Держава і право*. Юрид. і політ. науки: Зб. наук. пр. 2005. Вип. 28. С. 295-302.

50. Лоцихін О.М. Конституція як правова основа розвитку економічних функцій держави: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2016. № 6 (176). С. 6-11.
51. Лялюк О. Конституційно-правовий статус автономних утворень у зарубіжних країнах. *Право України*. 2013. № 6. С. 242-250.
52. Мазур Д.В. Про порядок офіційного оприлюднення нормативно-правових актів президента в сучасних республіках змішаного типу. *Право і безпека*. 2005. Т.4. № 5. С. 32-35.
53. Макарова З.С. Зміст конституційно-правового статусу Прем'єр-міністра України. *Часопис Академії адвокатури України*. 2011. № 3(12). С. 1-9. URL: <http://e-pub.aau.edu.ua/index.php/chasopys/article/view/440>(дата звернення 16.03.2021).
54. Макарова З.С. Конституційно-правовий статус глави уряду в країнах Латинської Америки. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 4. С. 123-127.
55. Малишко М.І. Конституції зарубіжних країн та України (основи конституціоналізму): [навч.- метод. Довідник]/ Малишко М.І.; Межрегіональна Академія управління персоналом. 2-ге вид., доп. Київ: МАУП, 2000. 111с.
56. Мартинюк Р. Змішана республіка – напівпрезидентська форма правління? *Право України*. 2018. № 1. С. 172-183.
57. Мартинюк Р. Класифікація форми правління: проблема вибору критеріїв. *Право України*. 2018. № 12. С. 207-219.
58. Мартинюк Р. Компетенційний дуалізм виконавчої влади: державно-правовий досвід П'ятої Французької Республіки та України. *Право України*. 2011. № 1. С. 200-209.
59. Мартинюк Р. Органи конституційної юрисдикції в системі вищих органів держави. *Публічне право*. 2017. № 1 (25). С. 83-91.
60. Мартинюк Р. Президентская республика: особенности формы правления и логика организации государственной власти. *Евразийская адвокатура*. 2015. № 4 (17). С. 60-66.
61. Марченко В.В. Формування урядів сучасних зарубіжних країн. *Збірник наукових праць*. Серія Право. Харків: ХНАДУ; 2002. № 2. С. 42-50.
62. Медушевский А.Н. Сравнительное конституционное право и политические институты: курс лекций/ А.Н. Медушевский. – Москва: ГУ ВШЭ, 2002. 574 с.
63. Міхровська М.С. Принципи організації та діяльності органів виконавчої влади як інструмент становлення сервісної держави. *Адміністративне право і процес*. 2015. № 2(12). С. 115-119.
64. Молдован В.В. Судоустрій: Україна, Велика Британія, Російська Федерація, США, ФРН, Франція. Судові органи ООН: [навч. посіб.] / Молдован В.В.; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. Київ: Кондор, 2003. 254 с.
65. Окунев І.С. Проблема правосуб'єктності як складова теорії правового статусу суб'єкта права. *Держава і право*. Юрид. і політ. науки: зб. наук. пр. 2007. Вип. 37. С. 58-65.
66. Олійник М.П. Деякі аспекти правового статусу привілеїв парламентаріїв у порівняльному конституційному праві/ Олійник М.П., Олійник Н.М.// *Вісник Технологічного університету Поділля*. 1999. № 6. С. 19-20.
67. Павленко Р.М. Парламентська відповідальність уряду: світовий та український досвід / Р.М. Павленко Київ: Вид. дім КМ Акад., 2002. 253 с.
68. Пальчик ОВ. Принципи правосуддя, що забезпечують правовий статус судді в Україні. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/17034/1/%D0%BC%D0%B0%D0%B3%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%9F%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D1%87%D0%B8%D0%BA%28%D0%97%D0%A4%D0%9D%29.pdf> (дата звернення 16.03.2021).

69. Пасічник М.В. Механізми впровадження нового публічного менеджменту: досвід США. URL: http://academy.gov.ua/ej/ej9/doc_pdf/Pasichnyk_MV.pdf (дата звернення 21.03.2021).
70. Перерва Ю. М. Еволюція законодавчого процесу: зарубіжний досвід. Підприємництво, господарство і право. 2009. № 11. С. 18-22.
71. Петришин О.В., Петришин О.О. Міжнародні стандарти місцевого самоврядування в контексті євроінтеграційних процесів в Україні. URL: http://visnyk.kh.ua/web/uploads/pdf/ilovepdf_com-84-91.pdf (дата звернення 21.03.2021).
72. Пенцов М.В. Функції судової влади в Україні та країнах СНД. Форум права. 2014. №2. С. 358-363. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/682/funkciyi_sudovoyi_vladi_v_ukrayini_ta_krayinah_snd.pdf?sequence=2&isAllowed=y (дата звернення 16.03.2021).
73. Попович Т.П. Соціальні обов'язки: теоретико-правові аспекти. Часопис Київського університету права. 2020. № 1. С. 71-74.
74. Попович Т.П. Юридичний обов'язок як правова цінність. Часопис Київського університету права. 2020. № 2. С. 43-47.
75. Порівняльне конституційне право. Модульний курс. URL: <https://westudents.com.ua/knigi/447-porvnyalne-konstitutsyne-pravo-kirichenko-vm.html> (дата звернення 16.03.2021).
76. Портнов А. В. Особливості інституту конституційного контролю в Швейцарській Конфедерації. *Вісник Вищої ради юстиції*. № 3 (11) 2012, С. 139-146.
77. Порядок призначення суддів конституційних судів ФРН, Литви та Польщі. Інформаційна довідка, підготовлена Європейським інформаційно-дослідницьким центром на запит народного депутата України. URL: <http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/29245.pdf> (дата звернення 16.03.2021).
78. Приполова Л. І. Європейський досвід запровадження номенклатури територіальних одиниць для статистики (NUTS) та перспективи для України. *Віче*. Київ, 2013. № 12. С. 26-28.
79. Приполова Л.І. Законодавче регулювання статусу адміністративно-територіальних одиниць в окремих європейських унітарних державах. *Віче*. Київ, 2013. № 14. С. 27-29.
80. Пухтецька А.А. Запровадження принципів та стандартів належного урядування у діяльності публічної адміністрації. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/3840/Pukhtetska_Zaprovadzhennia_pryn_tsyviv.pdf?jsessionid=66E013A816995C2C74DE36FA8A957CBD?sequence=1 (дата звернення 21.03.2021).
81. Рудаков А. А. Парные юридические категории: теория прав и обязанностей: монография. ООО «Проспект», 2015. 226 с.
82. Рудик О., Лазарева Л. Інститут спеціалізованого і місцевого омбудсмена як механізм захисту прав людини: зарубіжний досвід. URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2011/2011_03\(10\)/11romlzd.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2011/2011_03(10)/11romlzd.pdf) (дата звернення 21.03.2021).
83. Сафонов В.Е. Конституционное право зарубежных стран. URL: https://studme.org/65444/pravo/konstitutsionnoe_pravo_zarubezhnyh_stran (дата звернення 21.03.2021).
84. Семенюк Т. Системи місцевого самоврядування в зарубіжних країнах. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/26815/31-Semenyuk.pdf?sequence=1> (дата звернення 21.03.2021).
85. Система державного управління Федеративної республіки Німеччина: досвід для України. URL: http://academy.gov.ua/NMKD/library_nadu/Monografiy/445e5564-a528-4491-94c9-db32ede303dc.pdf (дата звернення 16.03.2021).

86. Совгіря О. В. Конституційно-правовий статус глави уряду в Україні та в зарубіжних країнах: теоретичні й практичні аспекти. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 4. С. 104-107.
87. Совгіря О. В. Конституційно-правовий статус глави уряду в Україні та в зарубіжних країнах: теоретичні й практичні аспекти. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 4. С. 104-107.
88. Стешенко Т.В., Луніна Ю.О. Основні моделі організації місцевого самоврядування.
URL:https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/2016/1/Steshenko_Lunina_128.pdf (дата звернення 21.03.2021).
89. Строган А. Економічні права людини та громадянина – важлива складова правової держави: порівняльний аналіз національних і міжнародних нормативно-правових актів. Підприємництво, господарство і право. 2008. № 12. С. 125-128.
90. Струс-Духнич Т. Зарубіжний досвід функціонування судових систем. Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. 2010. Вип. 5. С. 271-275. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzlubp_2010_5_66(дата звернення 16.03.2021).
91. Судові та правоохоронні органи європейських країн: [навч.-метод. посіб.]; Підгот.: Ю.Є. Полянський; В.В. Долежан; Одес. нац. юрид. акад. Одеса: Юрид. пра, 2005. 82 с.
92. Сухонос В.В. Світовий досвід закріплення статусу глави держави: історико-законодавчий контекст. *Правова держава: Щорічник наук*. пр. 2007. Вип. 18. С. 207-217.
93. Терещук М.М. Актуальні питання відповідальності уряду в сучасних республіках. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2015. Вип. 30(1). С. 51-54.
94. Тодика О.Ю. Вибори до парламентів країн СНД (Порівняльно-правовий аспект): [монографія] / Тодика О.Ю.; Нац. юрид. акад. ім. Я.Мудрого. Харків: Факт, 2003. 147 с.
95. Хартли Т.К. Основы права Европейского сообщества. Введение в конституционное и административное право Европейского сообщества/ Хартли Т.К. Под ред. В.Г. Бенда,- Москва: ЮНИТИ, 1998. 647 с.
96. Хачатурян Х.В. Отечественное самоуправление в мировом историческом процессе:[монография] / Хачатурян Х.В. Київ: Киев. междунар. ун-т, 2008. 556 с.
97. Холмс С. Конституции и конституционализм: (гл. 8 из кн. "Оксфордский справочник по сравнительному конституционному праву"). *Сравнительное конституционное обозрение*. 2012. № 3. С. 56–84.
98. Чепель О.Д. Особливості основних гарантій депутатської діяльності в Україні та зарубіжних країнах. *Держава і право*. Юрид. і політ. науки Київ: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2005. Вип. 28. С. 262-268.
99. Черновол О.П. Юридичні обов'язки людини і громадянина: теоретичні моделі правового забезпечення та реалізації: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2019. 192 с
100. Юрчак І.Р. Обов'язки особи: теоретико-правовий вимір: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Львів, 2017. 185 с.

Інформаційні ресурси

1. Національна парламентська бібліотека України - <http://nplu.org/>
2. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського - <http://www.nbuv.gov.ua/>
3. Інформаційно-пошукова правова система «Нормативні акти України (НАУ)» - <http://www.nau.ua>
4. Офіційний сайт Верховної Ради України - <http://portal.rada.gov.ua/>

5. Офіційний сайт Президента України - <http://president.gov.ua>
6. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України - <http://kmu.gov.ua>
7. Офіційний сайт Конституційного Суду України - <http://ccu.gov.ua>
8. Офіційний сайт Британського Парламенту - <http://www.parliament.uk/>
9. Офіційний сайт Бундестагу Німеччини - <http://www.bundestag.de/>
10. Офіційний сайт Сенату США - <http://www.senate.gov/>
11. Офіційний веб-сайт Палати Представників США - <http://www.house.gov/>
12. Офіційний веб-сайт Президента США - <http://www.whitehouse.gov/>
13. Офіційний веб-сайт Парламенту Республіки Франція - <http://www.parlement.fr/index.html>
14. Американська бібліотека НаУКМА - <http://www.library.ukma.kiev.ua/amer>
15. Бібліотека Конгресу США - <http://www.loc.gov>
16. Російська державна бібліотека - <http://www.rsl.ru>
17. Британська бібліотека - <http://www.bl.uk>
18. Німецька національна бібліотека - <http://www/d-nd.de>
19. Національна бібліотека Франції - <http://www.bnf.fr>
20. Європейська цифрова бібліотека (Europeana) - <http://dev.europeana.e>

Міністерство освіти і науки України
Маріупольський державний університет
Кафедра права та публічного адміністрування

ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАУКОВО-ДОСЛІДНЕ ЗАВДАННЯ
з навчальної дисципліни «Порівняльне конституційне право»
на тему: «_____»

Виконав:
студент (ка) I курсу
ОС «Бакалавр»
спеціальності 293 Міжнародне право

(П.І.Б.)

Науковий керівник:

(посада, П.І.Б. викладача)